

Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk

**ONDERZOEK NAAR DE WERKBAARHEID VAN HET
OPLOSSINGSGERICHT WERKEN.**

De kracht van samenwerken binnen de driehoek consulent, cliënt en hulpverlener als consulent binnen het Agentschap Jongerenwelzijn.

Door Vanormelingen Joke

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

Hasselt
Academiejaar 2013- 2014

Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk

**ONDERZOEK NAAR DE WERKBAARHEID VAN HET
OPLOSSINGSGERICHT WERKEN.**

De kracht van samenwerken binnen de driehoek consulent, cliënt en hulpverlener als consulent binnen het Agentschap Jongerenwelzijn.

Door Vanormelingen Joke

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

Hasselt
Academiejaar 2013- 2014

VOORWOORD

Mijn eindwerk is een verzameling van verschillende visies en meningen, onderzoek en rapportage, gewilligheid en engagement, enzovoorts. Dit kwam natuurlijk niet enkel van mezelf. Op mijn zoektocht naar de werkbaarheid van het oplossingsgerichte kwam ik verschillende inspirerende persoonlijkheden tegen. Ik vind daarom ook dat deze personen stuk voor stuk een bedankwoordje waard zijn.

Om ter eerst wil ik graag mijn eindwerk- als stagementor, Pieter Hennis, bedanken. Hij was voor mij een zeer inspirerende bron van kennis en vaardigheid. Niet enkel in zijn bron van kennis over het oplossingsgerichte, maar ook in zijn unieke persoonlijkheid vond ik voor mezelf de kracht om dit eindwerk te schrijven. Vanaf dag één motiveerde hij me om een degelijke eindwerk te schrijven en legde hij voor mij de lat wat hoger. Dit is iets wat ik persoonlijk nodig heb. Ik wil hem graag bedanken voor zijn inzet en bereidheid om altijd feedback te geven over het eindwerk. Ook zijn persoonlijk engagement en betrokkenheid in zowel mijn eindwerk als mijn stage wil ik graag in de verf zetten.

Vervolgens wil ik graag Mevr. Swartelé bedanken voor haar inzet en haar geregelde feedback. Dit leidde tot een volwaardige voltooiing van dit eindwerk. Haar hulp en begeleiding hielp me verder op pad naar een afgewerkt eindwerk.

Voorts wil ik Wim Braamse bedanken voor zijn motivatie en inzet om mij wegwijs te maken met het oplossingsgerichte. Hij gaf me een bijzonder perspectief en liet me een kijkje nemen in zijn queeste om het oplossingsgerichte voort te brengen in de maatschappij. Deze prachtige persoonlijkheid maakte dat ik erg geïnteresseerd raakte in zijn werk en in zijn motivatie omtrent zijn werken.

Vervolgens wil ik graag de consultants van Jongerenwelzijn bedanken voor hun inzet en motivatie om mee te werken aan het eindwerk. In een veranderend jeugdlandschap met de vele veranderingen is het niet altijd evident om even tijd te maken om een enquête in te vullen.

INHOUDSTABEL

ALGEMENE INLEIDING	1
DEEL 1: EEN NIEUW JEUDGLANDSCHAP	3
Algemeen	4
Missie	5
Visie.....	5
Verontrusting en maatschappelijke noodzaak	5
Het ondersteuningscentrum Jeugdzorg	6
Van vrijwillige jeugdhulp naar gerechtelijke jeugdhulp	8
De sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp	9
De intersectorale toegangspoort	11
Private voorzieningen Jongerenwelzijn	13
Experimenteel Modulair Kader	13
Publieke jeugdinstellingen	14
Gemeenschapsinstellingen	14
Gesloten Federale Centra	15
DEEL 2: LITERATUURSTUDIE	16
Het oplossingsgericht werken.	16
Signs of safety/signalen van welzijn	17
De basishouding voor het opbouwen van een samenwerkingsrelatie	18
De 6 praktijkelementen van Signs of Safety	20
Technieken van oplossingsgericht werken/signalen van veiligheid	22
Het 3/5-kolommenmodel - framework Signs of Safety	22
Valkuilen en tips in het werken met het 3 kolommenmodel	23
Het huis van de toekomst	24
Het genogram: de gezinsgeschiedenis	24
Oplossingsgerichte vragen - taalvaardigheid	25
Schaalvragen of cijfervragen	25
Uitzonderingsvragen	25
Complimenteren = interveniëren	26
De wondervraag	26

De oplossingsgericht flowchart	26
De bezoekersrelatie	28
De klager	29
De klant	29
Het belang van bewuste taalvaardigheid	30
Wanneer het niet meer vrijwillig kan	31
DEEL 3: PRAKTIJKSTUDIE	32
ENQUÊTES CONSULENTEN	32
Resultaten enquêtes	32
Krachten van de oplossingsgerichte methodieken	32
Krachten van het vijfkolommenmodel	33
Zorgen van het vijfkolommenmodel	33
Krachten van de samenwerkingsrelatie binnen de driehoek consulent, hulpverlener en cliënt	34
Zorgen van de samenwerkingsrelatie	34
Conclusie enquêtes consulenten	35
SAMENWERKINGSPROJECT JONGERENWELZIJN - WIEKSLAG	36
Uitgangspunten start samenwerkingsproject	36
Het samenwerkingsmodel	39
Voortraject	39
De intake	39
Afronding van de intake	40
Tussentijds driehoeksoverleg:	40
Intervisies	41
Conclusies intervisies	42
Krachten en zorgen omtrent het proces	42
Krachten en zorgen omtrent het vijfkolommenmodel	43
DEEL 4: KRITISCHE REFLECTIE	44
Eigen ervaringen met het oplossingsgerichte werken	44
ALGEMENE CONCLUSIE	45
Het onderzoek: krachten en beperkingen	46
Suggesties:	47
BRONNENLIJST	49
Geschreven bronnen	49

Digitale bronnen.....	50
BIJLAGE 1: JEUGDHULPVERLENINGSLANDSCHAP	51
BIJLAGE 2: PROCESVERLOOP INTERSECTORALE TOEGANGSPOORT	52
BIJLAGE 3: DOELSTELLINGEN INTEGRALE JEUGDHULP	53
BIJLAGE 4 : FRAMEWORK SIGNS OF SAFETY.....	54
BIJLAGE 5: HUIS VAN DE TOEKOMST.....	55
BIJLAGE 6: DE LEGE ENQUÊTE	57
BIJLAGE 7: DE INGEVULDE ENQUÊTES	61
BIJLAGE 8: BASISHOUDINGEN PROJECT WIEKSLAG – JONGERENWELZIJN	93
BIJLAGE 9: HUIDIGE SITUATIE SAMENWERKINGSPROJECT	94
BIJLAGE 10: DE WIEKSLAG.....	103
BIJLAGE 11: INTERVIEW WIM BRAAMSE.....	104

LIJST MET AFKORTINGEN

BZW	Begeleid Zelfstandig Wonen
CGG	Centra voor Geestelijke Gezondheid
CKG	Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
CLB	Centra voor Leerlingen Begeleiding
DOP	Diensten Ondersteuningsplan
EMK	Experimenteel Modulair Kader
ITP	Intersectorale Toegangspoort
K&G	Kind en Gezin
MDT	Multidisciplinair team
MOF	Als misdrijf omschreven feit
NRTJ	Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
OCJ	Ondersteuningscentrum Jeugdhulp
PLS	Problematische Leefsituatie
RTJ	Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp
SDJ	Sociale Dienst gerechtelijke Jeugdhulp
SoS	Signs of Safety
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VK	Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

ALGEMENE INLEIDING

In opdracht van mijn stageplaats, de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulp te Tongeren, werd me gevraagd een bestaand project tussen de Wiekslag en Jongerenwelzijn op te volgen en er mijn eindwerk over te schrijven. Het samenwerkingsproject tussen de Wiekslag en Jongerenwelzijn beschrijft het oplossingsgericht werken, specifiek met het vijfkolommenmodel, tussen consulenten, hulpverleners en cliënten. Deze hulpverleningsdriehoek staat ten alle tijden centraal. Er wordt gezocht naar een effectieve wijze om de samenwerking tussen de drie partijen te verbeteren op verschillende vlakken. In het praktijkluik van dit eindwerk wordt het project omschreven en gekaderd naar de lezer toe.

De opbouw van het eindwerk bestaat uit vier grote delen. Het eerste deel omschrijft Jongerenwelzijn als organisatie binnen een veranderend jeugdlandschap. Sinds 1 maart 2014 introduceert het jeugdlandschap de Integrale Toegangspoort. Het doel achter het integrale denkmodel is dat er een gemeenschappelijke taal voor alle hulpverleners wordt gevormd. Voorts worden de verschillende diensten en hun werking besproken, zoals het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ) en de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulp (SDJ).

Het tweede deel van het eindwerk verklaart het oplossingsgericht denken en zijn context. Er wordt specifiek op verschillende handvaten omtrent het oplossingsgericht werken ingegaan. Vervolgens worden ook verschillende technieken aangehaald, die een verklarend beeld geven over het denkmodel. Het doel was om een algemeen beeld te schetsen over het oplossingsgericht denken en de lezer nieuwsgierig te maken naar een verdere uitdieping van het werken met zorgen, krachten en verandering.

In het derde deel van het eindwerk, het praktijkluik, wordt het oplossingsgericht denken concreet en specifiek geschetst door het te kaderen binnen de werking van Jongerenwelzijn. Consulenten van zowel het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) als de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulp (SDJ) werden bevraagd naar hun ervaring met het oplossingsgericht denken, het vijfkolommenmodel en hun ervaring van de samenwerking binnen de hulpverleningsdriehoek.

Vervolgens komt ook het samenwerkingsproject tussen Jongerenwelzijn en de Wiekslag aan bod, waar er concrete doelstellingen worden geformuleerd over het oplossingsgericht samenwerken. Als derde deel van het praktijkluik schreef ik mijn eigen ervaringen met het oplossingsgericht werken en vijfkolommenmodel uit binnen mijn stageplaats SDJ Tongeren.

Ten slotte formuleerde ik mijn eigen bevindingen en conclusies omtrent het oplossingsgericht werken in het laatste deel. In de bijlagen haal ik ten slotte nog verschillende interessante lectuur aan in een poging om de lezer nieuwsgierig te maken naar meer.

DEEL 1: EEN NIEUW JEUDGLANDSCHAP ^{1 2}

Het jeugdlandschap in Vlaanderen werd recent hervormd met de komst van het Decreet Integrale Jeugdhulp. Het doel van de overheid is om zo snel mogelijk en in zo weinig mogelijk stappen passende hulp te vinden voor elke minderjarige die hulp nodig heeft. Binnen het decreet staat de jongere centraal en zal hij eerst aangesproken worden op zijn eigen mogelijkheden en die van het gezin. Het decreet streeft ernaar om krachtgericht te werken en de minderjarige en hun gezin zelf te laten zoeken naar oplossingen.

Jongeren dienen vlot terecht te kunnen bij de jeugdhulp binnen Vlaanderen. Minderjarigen en hun gezin kunnen altijd terecht bij de brede instap van Kind en Gezin (K&G), de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW). Zij zoeken een passende en haalbare oplossing. Deze brede instap is rechtstreeks toegankelijk. Om de stap te maken naar meer ingrijpende hulp werd er een integrale toegangspoort in elke provincie georganiseerd. Deze bepaalt wie in aanmerking komt voor welk hulpaanbod. Het decreet tracht te streven naar een transparante jeugdhulp.

Hulpverleners kampen met een grote verantwoordelijkheid om de veiligheid van een minderjarige goed in te schatten. Om dit te kunnen inschatten is er nood aan een aanklampende hulpverlening, waar voortdurend ruimte is voor constructieve communicatie met de jongere en/of zijn gezin. Vervolgens treedt er een maatschappelijke plicht in om op te treden, wanneer deze aanklampende hulpverlening niet voldoende is.

Er wordt voorts een onderscheid gemaakt tussen vrijwillige jeugdhulpverlening en niet-vrijwillige, namelijk de gerechtelijke jeugdhulpverlening. Belangrijk is dat er altijd voorrang gegeven wordt aan het subsidiariteitsbeginsel, wat stelt dat de minst ingrijpende hulpverlening dient gekozen te worden bij gelijkblijvend effect.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Brochure Decreet Integrale jeugdhulp. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

² AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Jij en de jeugdrechtbank. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

De vrijwillige jeugdhulpverlening, het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ), vertrekt vanuit een Problematische Leefsituatie (PLS), waar de gerechtelijke jeugdhulp vertrekt vanuit een misdadig omschreven feit. Problematische leefsituaties kunnen tevens ook terechtkomen binnen de gerechtelijke jeugdhulpverlening door een crisis of hoogdringendheid of wanneer er sprake is van maatschappelijke noodzaak.

De rechten van de minderjarigen worden concreet opgenomen in het decreet, met verwijzing naar het Decreet Rechtspositie van de Minderjarige en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Belangrijke rechten zijn: het recht op toegang tot het dossier, het recht op periodieke evaluatie van de jeugdhulp, het recht op inspraak in de vormgeving van de jeugdhulp en het recht op inspraak bij de indicatiestelling en de jeugdhulpregie.

Algemeen ^{1 2}

Het Agentschap Jongerenwelzijn organiseert samen met haar partners een kwaliteitsvolle hulpverlening voor kinderen en jongeren die zich in onveilige situaties bevinden. Het tracht de ontplooiingskansen en de integriteit van de minderjarige ten alle tijden te garanderen.

Wanneer kinderen, jongeren en/of hun ouders te maken krijgen met ernstige of langdurige problemen of situaties waar ze geen vat meer op kunnen krijgen, wordt Jongerenwelzijn ingeschakeld. Ze kunnen hier terecht komen via verschillende kanalen.

- Het **Ondersteuningscentrum Jeugdzorg** onderzoekt of het in een verontrustende situatie aangewezen is om van overheidswege hulp in te schakelen. We spreken hier van maatschappelijke noodzaak.
- Jongeren kunnen ook een als misdrijf omschreven feit gepleegd hebben (MOF) of zich bevinden in een problematische leefsituatie. Men spreekt dan over een verontrustende situatie. De jongere wordt dan doorverwezen naar de jeugdrechtbank. De consulent van de **sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp** onderzoekt de leefsituatie van de jongere en stelt een maatschappelijk

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Jongerenwelzijn: jong leven richting geven. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/>)

² AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Over ons: missie, visie, waarden. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/over-ons/missie-visie-waarden/>)

onderzoek op. Op basis van de adviezen uit dit onderzoek zal de jeugdrechter beslissen over welke maatregel dient genomen te worden bij deze jongere.

- **De intersectorale toegangspoort** stuurt de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ). Hier onderzoekt een team indicatiestelling welke hulpverleningsvorm het meest aangewezen is voor de jongere in kwestie. Het team jeugdhulpregie onderzoekt wie welke hulpverlening effectief kan uitvoeren.

Missie

Jongerenwelzijn tracht tot in het uiterste te gaan voor jongeren in verontrustende situaties.

Visie

“In een evoluerend Vlaanderen heeft élke jongere het recht om kansrijk mee te groeien. Jongerenwelzijn is de stuwende kracht van de hulp aan jongeren in een moeilijke leefsituatie.”

Verontrusting en maatschappelijke noodzaak ¹

Binnen de intersectorale jeugdhulp wordt er hedendaags gesproken over het concept “verontrustende situatie” en “maatschappelijke noodzaak”. Een verontrustende situatie is een situatie die als verontrustend wordt ingeschat omdat ze de ontwikkelingskansen van het kind bedreigt of de integriteit aantast. De hulpverlening loopt met andere woorden tegen zijn grenzen aan. De maatschappelijke noodzaak komt verder uit het perspectief van het interventierecht van de samenleving, of anders omschreven de nood om tussen te komen. Ouders en/of de jongeren worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid. De overheid kan in zulke situaties ingrijpen.

Maatschappelijke noodzaak speelt zich af op zowel het gerechtelijk vlak als het vrijwillig vlak. Er wordt echter altijd vertrokken vanuit het subsidiariteitsbeginsel dat impliceert dat er altijd voor de minst ingrijpende hulpverleningsvorm dient gekozen te worden bij gelijkblijvend effect.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Vlaams loket jeugdhulp. 2014
(<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/vlaams-loket-jeugdhulp/>)

De stap naar het parket kan enkel door gemandateerde voorzieningen gebeuren. Dit zijn het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) en het vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK). Er is sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid binnen de intersectorale jeugdhulpverlening omtrent de positie rond verontrusting.

Ten eerste hebben we de hulpverleners en hun voorzieningen. Zij bespreken de verontrusting met de ouders en de minderjarige. De voorzieningen dienen hierin hun eigen hulpverleners te ondersteunen en procedures uit te werken en deze procedures te expliciteren naar partners in de regio.

Vervolgens spreekt men van netwerken: de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, de crisisjeugdhulp en de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Binnen deze voorzieningen bestaat een samenwerkingsverband.

Een derde en laatste partner zijn de diensten met een expliciet mandaat. Hier onderscheiden we 2 soorten gemandateerde voorzieningen, namelijk de Vertrouwenscentra en de Ondersteuningscentra Jeugdzorg. Deze voorzieningen hebben een mandaat van de overheid gekregen om te onderzoeken of hulp noodzakelijk is. Hun taak is om de ontplooiingskansen van de minderjarige te waarborgen en op te volgen.

Het ondersteuningscentrum Jeugdzorg ¹

Binnen de jeugdhulp wordt in eerste instantie zoveel mogelijk naar vrijwillige, buitengerechtelijke hulpverlening gezocht. Wanneer dit niet mogelijk is en de situatie zo onveilig of bedreigend wordt voor de minderjarige, dienen hulpverleners hun plicht op te nemen. Na de situatie besproken te hebben met het cliëntsysteem is het voor de hulpverleners mogelijk om zulke situaties te bespreken met een gemandateerde voorziening. Binnen het Jeugdhulplandschap van Vlaanderen zijn er 2 gemandateerde voorzieningen, namelijk de Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ) en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK).

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Jongerenwelzijn: jong leven richting geven. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/>)

Naast de hulpverleners kunnen ook de minderjarige zelf, zijn ouders en zijn vertrouwenspersoon zich rechtstreeks aanmelden bij het OCJ of het VK wanneer de hulpverlening vastloopt. Vanuit de gemandateerde voorziening wordt in eerste instantie gevraagd zich te wenden tot de eerstelijns hulpverlening.

De vier kerntaken van het OCJ zijn als volgt omschreven: er dient consult gegeven te worden aan hulpverleners, er dient onderzocht te worden of het nodig is dat de overheid tussenkomt in de hulpverlening, er dient hulpverlening opgestart te worden of lopende hulpverlening dient opgevolgd te worden en als laatste dient er doorverwezen te worden naar de Jeugdrechter wanneer vrijwillige hulp niet meer aangewezen is.

Om zich aan te melden bij het OCJ wordt een motivatiedocument ingevuld. Wanneer dit document ontvankelijk is, kan het OCJ een onderzoek starten naar de verontrustende situatie. We spreken over een verontrustende situatie wanneer de ontwikkelingskansen van de minderjarige bedreigd zijn of de integriteit van de minderjarige is aangetast. Het OCJ brengt in kaart welke hulpverlening in het verleden reeds betrokken was en of er eventueel sprake is van andere partners in de vrijwillige hulpverlening.

Daarna beslist het OCJ of het onderzoek al dan niet zal opstarten of het zal doorverwijzen naar een andere, relevante hulpverlenende instantie. Het team van het OCJ neemt een gemotiveerde beslissing in welke mate het maatschappelijk noodzakelijk is om als gemandateerde voorziening in te grijpen. Maatschappelijk noodzakelijk ingrijpen houdt in dat de samenleving het nodig vindt om in het hulpverleningsproces tussenbeide te komen.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door de consulents van het OCJ. Elke consulent van het OCJ volgt de situatie van een aantal jongeren op. Het OCJ werkt in het kader van gedeelde besluitvorming, waardoor elke beslissing steeds gebeurt door het hele team. Zo wordt de toekomst van de jongere niet enkel bepaald door één consulent.

Van vrijwillige jeugdhulp naar gerechtelijke jeugdhulp ¹

Het OCJ kan beslissen dat een dossier dient aangemeld te worden bij het parket. Voor het OCJ deze ingrijpende stap zet, geeft men het cliëntsysteem een laatste formele mogelijkheid om kennis te nemen van de argumenten van het OCJ om gedwongen hulpverlening in te zetten. Zo kan het systeem alsnog akkoord gaan met de aangeboden hulpverlening van de gemandateerde voorziening. Deze mogelijkheid wordt aangeboden in een gesprek met de teamverantwoordelijke.

De consulent dient de intentie om het dossier over te maken aan het Parket duidelijk kenbaar maken. Dit gebeurt in een gesprek met de cliënt, waar de argumenten van de consulent worden verduidelijkt. De cliënt wordt duidelijk gewezen op zijn recht om een kennisgevingsgesprek te hebben met de teamverantwoordelijke van het betrokken OCJ. De enige manier om een parketmelding te vermijden is om vrijwillig mee te werken met het ondersteuningscentrum. Het cliëntsysteem dient een schriftelijke kennisname van het recht op een gesprek te krijgen in, waarin zijn rechten duidelijk worden. De overstap naar het Parket mag bijgevolg geen verrassing zijn voor de cliënt.

Tijdens een kennisgevingsgesprek, geleid door de teamverantwoordelijke, wordt herhaald welke argumenten aangehaald worden door de gemandateerde voorziening om te besluiten dat een parketmelding nodig is. Het gesprek kan leiden tot een verdere begeleiding door het OCJ, wanneer de cliënt akkoord gaat met de geformuleerde voorwaarden. Het gesprek kan echter ook leiden tot een parketmelding als de cliënt niet akkoord gaat met de vaststellingen van het OCJ.

Vervolgens meldt het OCJ de situatie bij het Parket en informeert men over de verontrusting en de voorafgaande ondernomen stappen. Het Parket beslist hierna welk gevolg er wordt gekoppeld aan de melding.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Vlaams loket jeugdhulp. 2014
(<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/vlaams-loket-jeugdhulp/>)

De sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp ¹

Wanneer vrijwillige hulpverlening niet meer mogelijk is, wordt de Jeugdrechter ingeschakeld. De Jeugdrechter neemt kennis van een problematische leefsituatie na de vordering van het Openbaar Ministerie om een gerechtelijke maatregel op te leggen. De jeugdrechter bepaalt binnen de gerechtelijke hulpverlening welke hulpverlening aangewezen is en hoe lang deze zal duren. De jeugdrechter wordt hiervoor geadviseerd door de consultants van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp (SDJ).

Een eerste manier waarop een jongere terecht kan komen is wanneer hij zich in een problematische leefsituatie bevindt en hulp op vrijwillige basis niet langer mogelijk is. Een tweede mogelijkheid is wanneer er een strafbare feiten worden gepleegd. Ten derde kunnen jongeren hier ook terecht komen wanneer er zich een acute crisissituatie voordoet en er meteen dient worden ingegrepen. De jeugdrechtbank treft dan hoogdringende maatregelen.

Per gerechtelijk arrondissement is er sprake van een sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp. De SDJ is enkel toegankelijk via een gerechtelijk parcours. Het parket vordert de jeugdrechter en de jeugdrechter geeft de sociale dienst de opdracht om een maatschappelijk onderzoek uit te voeren.

Wanneer er sprake is van een verontrustende leefsituatie, wordt deze situatie van de jongere door het SDJ grondig onderzocht. Hierna wordt aan de jeugdrechter een advies gegeven over het meest wenselijke traject voor de jongere. Ook de SDJ werkt in het kader van gedeelde besluitvorming, waardoor belangrijke beslissingen worden voorgelegd en besproken in het team. De jeugdrechter legt vervolgens een maatregel op, die wordt opgevolgd door de consultant.

Hiernaast zijn er de jongeren die als “misdrijf omschreven feiten” plegen. Volgens de wet op de jeugdbescherming kunnen minderjarigen namelijk geen misdrijf plegen. Het verwijst naar elke handeling die als misdrijf kunnen omschreven worden, met het oog op het klassieke strafrecht. Binnen de gerechtelijke jeugdbijstand bepalen het Openbaar Ministerie en de Jeugdrechter welke feiten hieronder vallen. Ook na deze bepaling voert

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Jij en de jeugdrechtbank. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

de SDJ een maatschappelijk onderzoek uit om op zoek te gaan naar de gepaste hulpverlening voor de minderjarige.

De Jeugdrechter kan na vordering verschillende maatregelen nemen. Deze zijn omschreven binnen het decreet Integrale Jeugdhulp.

- Pedagogische richtlijnen verstrekken aan de ouders van de minderjarige of aan zijn opvoedingsverantwoordelijken
- De minderjarige onder toezicht stellen van de sociale dienst
- De minderjarige bevel om één jaar contextbegeleiding te volgen
- Een opvoedend project opleggen
- De jongere een ambulante voorziening te laten bezoeken
- De jongere die minstens 17 jaar is zelfstandig laten wonen
- De jongere die minstens 17 jaar is permanent onder toezicht op kamers te laten wonen
- De jongere toevertrouwen aan een onthaal- en oriëntatiecentrum voor 30 dagen
- De jongere toevertrouwen aan een observatiecentrum voor 60 dagen
- De minderjarige toevertrouwen aan een pleegzorger
- De jongere toevertrouwen aan een geschikte open inrichting
- De jongere die minstens 14 jaar is in een geschikte open inrichting plaatsen
- De jongere die minstens 14 jaar is voor ten hoogste drie maanden plaatsen in een gesloten inrichting
- De jongere toevertrouwen aan een psychiatrische instelling

Wanneer het gaat om een zeer ernstig misdrijf, kan de jeugdrechter beslissen de jongere uit handen te geven. Hierbij zal het dossier overgebracht worden naar een gewone strafrechtbank die over de situatie zal oordelen. Dit kan echter enkel wanneer de jongere 16 of 17 jaar was op het ogenblik van de gedane feiten. Dit kan enkel wanneer bestaande maatregelen binnen de jeugdbijstand niet meer zullen bijdragen naar een positieve samenwerking. Het is een uitzonderlijke maatregel die pas wordt uitgesproken wanneer men inschat dat de jongere niet meer opvoedbaar is.

De intersectorale toegangspoort^{1 2 3}

Binnen de aangeboden jeugdhulp wordt er een verschil gemaakt tussen rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (RTJ) en niet rechtstreekse jeugdhulp (NRTJ).

RTJ is jeugdhulp die voor iedereen toegankelijk is, waar cliënten zelf naar toe kunnen stappen om informatie, hulp en/of ondersteuning te vragen. Dit zijn bijvoorbeeld de huisartsen, leerkrachten, de inloopteams en preventieteams van Kind & gezin, Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), enzovoort. Ook enkele modules binnen gespecialiseerde voorzieningen behoren tot de RTJ, zoals de centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), de centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en de rechtstreeks toegankelijke thuisbegeleiding en Diensten Ondersteuningsplan (DOP) van het VAPH.

NRTJ is hulpverlening die enkel kan ingezet worden met een akkoord en tussenkomst van de intersectorale toegangspoort. Deze jeugdhulp is gespecialiseerd en zeer intensief. We spreken over modules binnen de sector van de bijzondere jeugdbijstand (jongerenwelzijn), het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) en de centra voor Kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG).

Voorts zijn er nog enkele voorzieningen binnen de jeugdhulp die niet gevat worden binnen het toepassingsgebied van de integrale jeugdhulp, zoals de jeugdpsychiatrie en drugshulpverlening.

Vanaf 2014 wordt er naar een modulair stelsel toe gewerkt, om een flexibelere en gedifferentieerdere zorgorganisatie te ontwikkelen. De modules kunnen met elkaar gecombineerd worden. Deze worden verder besproken in een volgend hoofdstuk.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Brochure Decreet Integrale jeugdhulp. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

² BERX, E., *Welzijnsbeleid*. Hasselt, Pxl, 2013. (niet-gepubliceerde cursus)

³ VLAAMSE REGERING, Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de integrale jeugdhulp. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

Het aantal plaatsen binnen de organisatie die hulp aanbieden is beperkt. Om de toegang tot de NRTJ in één paar handen te brengen, werd de toegangspoort opgericht. Het tracht te streven naar een eenvormige en transparante werking, waarin de mogelijkheid wordt geboden om hulp uit verschillende sectoren te combineren. Alle aanvragen gaan via één toegangspoort, waardoor de meest ingrijpende hulpverlening voorbehouden wordt voor diegene die deze het hardst nodig heeft. De toegangspoort heeft ten alle tijden een duidelijk overzicht op de vraag en het aanbod van de jeugdhulp binnen Vlaanderen.

Elke jeugdhulpverlener kan een aanvraag indienen bij de intersectorale toegangspoort door middel van een aanmeldingsdocument. Dit gebeurt in overleg met de jongere en zijn ouders. Het aanmelddocument beschrijft de hulpvraag en de situatie van de jongere.

De cliënt kan ook zelf een aanvraag via de toegangspoort doen wanneer hij geen hulpverlener vindt die bereid is om de aanvraag met hem te doen. De cliënt dient dan een attest te vragen aan de hulpverlener die zegt dat hij niet kan helpen. Er dient dan een vraag gesteld te zijn naar bemiddeling, er mag geen procedure lopen bij het OCJ, noch bij het VK.

Het aanmeldingsdocument komt terecht bij de intersectorale toegangspoort. Hier zal het team indicatiestelling de hulpvraag en de situatie van de jongere onderzoeken. De dossierbeheerder onderzoekt de ontvankelijkheid van het aanmeldingsdocument. Voorts maakt hij een indicatiestellingsverslag op voor het team jeugdhulpregie waarin vermeld staat welke modules van hulpverlening het meest geschikt zijn voor de cliënt. Deze procedure wordt afgerond binnen de 30 werkdagen.

De cliënt kan om een 'tweede mening' vragen, wanneer hij niet akkoord is met het indicatiestellingsverslag. Het team indicatiestelling zal dan een ander team indicatiestelling uit een andere regio aanspreken om de hulpvraag opnieuw te bekijken. Dit team kan dan onafhankelijk een nieuw voorstel doen. De cliënt mag beslissen in welke regio hij zijn aanvraag opnieuw laat bekijken en kiezen met welk indicatiestellingsverslag hij verder wilt.

Na ontvangst van het indicatiestellingsverslag onderzoekt het team jeugdhulpregie welke organisatie deze modules van hulpverlening effectief kunnen uitvoeren. Deze jeugdhulpregisseur werkt binnen de 15 dagen een jeugdhulpverleningsvoorstel uit. De cliënt kan een keuze maken welke organisatie zijn voorkeur wegdragen. De cliënt komt vervolgens op de wachtlijst te staan.

Wanneer de hulpverlening effectief kan starten, ontvangt de minderjarige een jeugdhulpverleningsbeslissing. Deze beslissing vermeldt welke organisatie de hulpverlening zal aanbieden en binnen welke tijdspanne.

Private voorzieningen Jongerenwelzijn ¹

Private voorzieningen Jongerenwelzijn zijn voorzieningen die minderjarigen begeleiden of opvangen. Jongerenwelzijn staat garant voor de erkenning, de aansturing en de subsidiering van deze voorzieningen. Naast deze private voorzieningen, steunt Jongerenwelzijn ook enkele projecten, die innoverend van aard zijn en zich richten tot een specifieke doelgroep of een bijzondere probleemsituatie. Vroeger werd er gewerkt met categorieën. Deze waren de begeleidingstehuizen, de gezinstehuizen, de onthaal-, oriëntatie en observatiecentra, de dagcentra, de thuisbegeleidingsdiensten, de diensten voor Begeleid Zelfstandig Wonen, de diensten voor Pleegzorg, de diensten voor Herstelgerichte en Constructieve Afhandeling, de Diensten voor Crisishulp aan Huis en de multifunctionele centra. Sedert 2014 stapte men over naar een Experimenteel Modulair Kader (EMK).

Experimenteel Modulair Kader

De modulering van de jeugdbijstand tracht in één taal alles te omschrijven van hulpaanbod, zodat er een gemeenschappelijke taal ontstaat. Het volledige aanbod van de sectoren wordt omschreven. De typemodules binnen de bijzondere jeugdbijstand (Jongerenwelzijn) van het Experimenteel Modulair Kader zijn:

- De module **contextbegeleiding** omvat de vroegere thuisbegeleiding, gezinsbegeleiding, netwerkbegeleiding, enzovoort. Alle begeleidingscontacten in het netwerk van de jongere die gekoppeld zijn aan hulpverleningsdoelstellingen worden in deze module gebundeld. Deze module wordt altijd geactiveerd.
- De module **dagbegeleiding in groep** omvat het begeleidingsaanbod van de dagcentra. Deze module legt de focus op de meerwaarde van een laagdrempelige, contextgerichte begeleiding in groep. Centraal staat dagbegeleiding die niet als school vervangend werkt, maar wel naschools en ondersteunend.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Private voorzieningen: experimenteel modulair kader. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/professionelen/private-voorzieningen/experimenteel-modulair-kader/>)

- De module **kortdurende crisisverblijf** zorgt er voor dat jongeren die binnen een module contextbegeleiding of dagbegeleiding te maken krijgen met een crisis, tijdelijk opgevangen kunnen worden binnen de organisatie.
- De module **verblijf** omschrijft de begeleiding van de jongere die residentieel in een organisatie verblijft.
- De module **contextbegeleiding van Autonom Wonen** omvat de vroegere erkenning voor begeleid zelfstandig wonen (BZW). Waar deze module vroeger vaak georganiseerd werd vanuit een begeleidingstehuis, is dit nu een afzonderlijke module.
- De module **ondersteunende begeleiding** omvat de pedagogische projecten, time-out, enzovoort. Deze kunnen afzonderlijk worden ingezet of gekoppeld worden aan andere modules.

Publieke jeugdinstituten ¹

Wanneer een jongere een MOF heeft gepleegd of in een zware problematische leefsituatie verkeert, kan de jeugdrechter hem in een publieke jeugdinstituut plaatsen. Zij hebben de opdracht om hulpverlening aan te bieden aan deze jongeren en hen op te vangen, te oriënteren, te observeren en residentiële begeleiding aan te bieden.

De focus ligt hier op bescherming bij de jongeren in een problematische leefsituatie of op beveiliging van de maatschappij bij minderjarigen die een MOF pleegden. Zij hebben als hulpverlenende taak om bij te dragen aan de re-integratie van de geplaatste minderjarige. Het is een middel om de jongere weer op het rechte pad te krijgen en recidive te voorkomen. De vrijheidsbeperking geldt enkel als instrument om de hulpverlening effectief te kunnen uitvoeren.

Gemeenschapsinstellingen

De gemeenschapsinstellingen worden gekenmerkt door een vrijheidsbeperking, een gesloten infrastructuur, strikte regels, etc. Het kan een open of een gesloten karakter bevatten. Doch speelt het leven van de jongeren, ongeacht een open of een gesloten instelling, vooral af binnen de muren van de instelling.

¹ AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Private voorzieningen: experimenteel modulair kader. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/professionelen/private-voorzieningen/experimenteel-modulair-kader/>)

Gesloten Federale Centra

De jongere wordt hier geplaatst indien het gaat om zeer ernstige feiten en onvoldoende beschikbaarheid binnen de gemeenschapsinstellingen. Er bestaat echter wel een maximuntermijn van 2 maanden en 5 dagen in de gesloten federale centra De Grubbe te Everberg en 5 dagen te Tongeren.

DEEL 2: LITERATUURSTUDIE

It's good to know what doesn't work, but it's really helpful to know what does.

Steve de Shazer (25 juni 1940 – 11 september 2005)

Het oplossingsgericht werken.^{1 2 3}

De oplossingsgerichte methode of Solution Focus Therapy werd ontwikkeld en gepubliceerd door De Shazer, Insoo Kim Berg en haar collega's van het Brief Family Therapy Center te Milwaukee in de jaren '80. Het interventiemodel is gebaseerd op de contextuele gezinstherapie, maar slaat een andere weg in.

Het oplossingsgericht werken baseert zich op enkele kernwaarden. Een eerste belangrijke regel binnen het oplossingsgerichte is, dat als iets werkt, het zo gelaten dient te worden. Al is het maar een klein deeltje, en al werkt het maar af en toe. Een tweede belangrijk gedachtegoed is dat men iets wat ooit effectief was, vaker dient te doen. Er wordt dan gezocht naar een mogelijkheid om dit succesverhaal te herhalen.

Wanneer iets niet werkt, doe dan iets anders. Men zoekt naar voorspelbare resultaten en treedt buiten de vaste omkadering van de leefsituatie van de cliënt. Vervolgens stelt de oplossingsgerichte methode dat verandering constant en onvermijdelijk is. De taak van de hulpverlener bestaat erin om de cliënt te helpen zoeken naar een positieve verandering, zodat men van hieruit verder kan bouwen.

Het oplossingsgerichte veronderstelt ook dat kleine oplossingen leiden tot grote veranderingen. Wanneer we de ruimere context loslaten en onze focussen op kleine, positieve wendingen in het verhaal, leidt dit meer naar succes. Vervolgens doet ook geen enkel probleem zich constant voor en dient er gezocht te worden naar de uitzonderingen binnen het verhaal.

¹ KIM BERG, I. & DOLAN, Y. *De praktijk van oplossingen: gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgericht gesprekstherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V., 2002.

² JACKSON, P. & McKergow, M. *Oplossingsgericht denken*. Vertaling van Nicholas Brealey Publishing. 2002

³ KIM BERG, I. & Szabò, P. *Oplossingsgericht coachen*. Nederlands taalgebied: Uitgeverij Thema. 2005.

Een belangrijk aspect van het oplossingsgericht werken is complimenteren! Wanneer we cliënten positief bekrachtigen en erkennen hoe moeilijk hun situatie ook is, kan men de cliënt aanzetten tot verandering. Tevens geeft men ook blijk van betrokkenheid. Hierdoor wordt er een positieve en begripvolle sfeer geschapen, waarin werkbaarheid bevorderd wordt.

De fundamentele uitgangspunten van het oplossingsgericht denken veronderstellen dat er sprake is van een constante verandering. Door deze verandering te herkennen en te versterken gaan we oplossingsgericht te werk. Zoals de naam al veronderstelt werkt het oplossingsgericht werken toe naar de oplossing. We kijken naar de toekomst: wat werkt goed? Van hieruit kunnen we werken naar vooruitgang, samenwerking, eenvoud en actie.

Signs of safety/signalen van welzijn ^{1 2}

Signs of Safety (SoS) is een oplossingsgerichte benadering, gebaseerd op het werk van Andrews & Turnell. Het partnerschap staat ten alle tijden centraal binnen de aanpak van Signs of Safety. De methode werd ontwikkeld om te gebruiken vanaf de eerste fase van informatie verzamelen naar aanleiding van een melding tot en met de afronding van een dossier. Het heeft een brede toepasbaarheid. De Signs of safety benadering tracht een samenwerking uit te bouwen aan de hand van verschillende uitgangspunten.

Het doel van Signs of Safety is om een samenwerkingsrelatie te realiseren met gezinnen waar mogelijke sprake is van signalen van onveiligheid. Veiligheid staat ten alle tijd centraal bij deze methodiek. De doelgroep is voornamelijk gebaseerd op gezinnen waar een vermoeden is van kindermishandeling of voor gezinnen waarin het risico op mishandeling groot is.

Het gezin ontwikkelt samen met de hulpverlener een veiligheidsplan, met behulp van een aantal technieken. De hulpverlener gaat na welke positie er wordt ingenomen van elk gezinslid ten opzicht van het probleem en de mogelijke oplossing.

¹ TURNELL, A. & EDWARDS, S. *Veilig opgroeien: de oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kinderbescherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2009.

² BARTELINK, C., Signs of Safety. 2010 (<http://www.nji.nl/nl/SignsOfSafety.pdf>)

Er wordt voortdurend gezocht naar uitzonderingen op de mishandeling, momenten waarin het probleem zich niet voordeed. Sterke kanten en hulpfactoren worden in het licht gezet. Er wordt gezocht naar welke doelen gerealiseerd kunnen worden voor het kind, in plaats van zich te focussen op het probleem. We werken met andere woorden 'child focussed'. Het kind neemt een centrale positie in in het hulpverleningsproces.

De basishouding voor het opbouwen van een samenwerkingsrelatie ¹

De oplossingsgerichte methode hanteert verschillende concrete uitgangspunten om een samenwerkingsrelatie uit te bouwen. Zo wordt er bijvoorbeeld veel belang gehecht aan het respecteren van de cliënt als iemand die het waard is om mee te werken. De hulpverlener gelooft met andere woorden dat een gezin het vermogen heeft om te veranderen. Door dit geloof bij het cliëntsysteem te leggen, ontstaat er een gevoel van hoop en een geloof in mogelijkheden. Er wordt bovendien gewerkt in een open sfeer, waarin het gezin wordt behandeld als potentiële partner in het bieden van veiligheid.

Het oplossingsgericht tracht samen te werken met de persoon, niet met het misbruik. De hulpverlener tracht zoveel mogelijk te luisteren naar gezinnen en te reageren op hun verhaal. Hierdoor is het mogelijk een samenwerkingsrelatie uit te bouwen. Er wordt geloofd in de mogelijkheden en de kansen om te veranderen. Door concreet na te gaan welke de wenselijke doelstellingen van het gezin zijn, door openhartig en eerlijk te communiceren en de cliënt te behandelen als individuele personen, gaan we oplossingsgericht te werk.

Samenwerken is bijgevolg ook mogelijk wanneer er dwang vereist is. Bij mogelijkheden van gevaar, zal er altijd sprake zijn van een bepaalde mate van dwang binnen de hulpverlening. Dit mag echter geen struikelblok zijn om te streven naar partnerschap bij de ouders. Wanneer dwang erkend wordt, kan samenwerking bestaan.

In elk gezin zijn er signalen van veiligheid aanwezig. Het is belangrijk dat de hulpverlener deze ook erkent. Elk gezin bevat positieve elementen en krachten, waardoor er uitzonderingen ontstaan op gevaarlijke situaties. Wanneer de hulpverlening voldoende aandacht besteed aan deze veilige signalen, wordt er niet enkel op het negatieve gewerkt en dit zal de samenwerkingsrelatie bevorderen.

¹ TURNELL, A. & EDWARDS, S. *Veilig opgroeien: de oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kindbescherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2009.

Het oplossingsgerichte denken blijft veiligheid ten alle tijden centraal stellen. De focus van de hulpverlening blijft het vergroten van de veiligheid van het kind. Er dient ook nagegaan te worden wat de cliënt wilt. De zorgen en de wensen van de cliënt worden geaccepteerd en gerespecteerd. Door de doelen van de cliënt te gebruiken bij het opstellen van een hulpverleningsvoorstel, kan de cliënt worden aangezet tot positieve verandering.

Het zoeken naar details blijft een belangrijk concept binnen het oplossingsgerichte. De hulpverlener tracht een zo concreet en gedetailleerd mogelijk beeld te krijgen van de situatie van de cliënt, met zowel positieve als negatieve elementen. Details kunnen leiden naar oplossingen.

Details mogen niet verward worden met oordelen. Een hulpverlener dient zo lang mogelijk te wachten met het vellen van een oordeel, tot als er zoveel mogelijk concrete informatie is verzameld. Er dient aandachtig te worden omgegaan, zodat hulpverleners niet vervallen in vooroordelen. Elk gezinslid zal bijvoorbeeld details anders beoordelen dan de hulpverlening. De hulpverlener dient hier ten alle tijden rekening mee te houden.

Wanneer de cliënt voldoende keuzemogelijkheden wordt geboden op zoveel mogelijk aspecten, zal participatie bevorderd worden. De gezinsleden dienen zoveel mogelijk betrokken te worden in het hulpverleningsproces. Het gesprek dient gezien te worden als een platform voor verandering. De hulpverlening beschouwt het gesprek als interventie en als belangrijkste middel tot verandering.

Wanneer de hulpverlener zich concentreert op het tot stand brengen van kleine veranderingen, wanneer hij werkt naar kleine doelstellingen toe zal hij resultaat boeken bij de cliënt. Grote doelen die niet meteen worden behaald kunnen frustrerend en demotiverend werken voor de cliënt. Wanneer de focus wordt verlegd naar kleine, haalbare doelen, wanneer deze resultaten benoemd kunnen worden en erkend, zal dit automatisch leiden naar een groter en positiever effect.

De praktische uitgangspunten die hier werden omschreven als een basishouding voor het oplossingsgericht werken, worden behandeld als streefdoelen. De hulpverlener dient deze voortdurend in het achterhoofd te hebben tijdens interventies.

De 6 praktischelementen van Signs of Safety ^{1 2}

De methode van Signs of Safety baseert zich op 6 praktischelementen die omschrijven hoe de oplossingsgerichte methode kan omgezet worden in de praktijk. Wanneer we deze in het achterhoofd houden, gaan we oplossingsgericht te werk.

1. Tracht begrip te tonen voor de opstelling van elk gezinslid en het systeem in het geheel.

Elke gezinslid heeft zijn eigen verhaal over de vermeende onveiligheid binnen het gezin. Deze opvattingen bevatten belangrijke informatie over zowel gevaren als over veiligheid. De hulpverlener tracht zoveel mogelijk na te gaan en te begrijpen welke waarden, opvattingen en betekenissen de gezinsleden hanteren in hun verhalen. Hierdoor kan er gereageerd worden op het unieke karakter van de zaak en kunnen er plannen ontwikkeld worden die het gezin zal uitvoeren. De hulpverlener is in staat om in de eigen taal van het gezin te communiceren en het veranderingsproces vlotter te laten verlopen. De hulpverlener dient zichzelf ervan bewust te zijn dat geen enkel geval van mishandeling of onveiligheid hetzelfde is. Door oog te hebben voor de uniekheid en het verhaal van elk gezinslid, zal de hulpverlener een betere manier vinden om samen te werken.

2. Zoek naar uitzonderingen van de problematiek.

Wanneer de hulpverlener zoekt naar uitzonderingen op het probleem, zal het gezin weer geloven dat er hoop mogelijk is. Zo wordt duidelijk dat het probleem niet altijd bestaat en verlaten we een sfeer die altijd een negatief karakter uitstraalt. Hierdoor kan constructief gedrag blootgelegd worden. De uitzonderingen op problemen kunnen een aanwijzing zijn voor oplossingen die vroeger wel werkte. Wanneer er absoluut geen uitzonderingen aanwezig zijn, kan de hulpverlener benoemen dat het probleem een zeer ernstig karakter heeft.

¹ TURNELL, A. & EDWARDS, S. *Veilig opgroeien: de oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kinderscherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2009.

² KIM BERG, I. *Ik wil mijn kind niet kwijt: samenwerken met ouders onder dwang van de kinderscherming. Praktische richtlijnen voor de hulpverlening*. Haarlem: Uitgeverij de Toorts. 2002.

3. Zoek naar sterke punten, krachten en hulpbronnen van het gezin.

Door te zoeken naar het positieve binnen de context, zal de hulpverlener voorkomen dat elke betrokken partij zich overweldigd voelt door de problemen of ontmoedigd is.

4. Focus je op de doelen.

De hulpverlener formuleert de doelen van het gezin om de veiligheid van het kind en zijn omgeving in het algemeen te verbeteren. Deze doelen worden vergeleken met de doelstellingen van de hulpverlenende instantie. Deze hulpverleningsdoelen worden vaak zeer concreet duidelijk gemaakt, omdat er sprake is van maatschappelijke onrust. Er moet dus iets veranderd worden. Deze duidelijke doelen maken het mogelijk om verandering te beoordelen. Er wordt zoveel mogelijk beroep gedaan op de ideeën van het gezin zelf. Wanneer er overeenstemming en vooral instemming van het gezin is, zal de relatie een werkbaar gegeven krijgen.

5. Veiligheid en vooruitgang worden gemeten.

Tijdens het hulpverleningsproces worden doelen gemeten. Dit kan onder andere door het heel concreet maken van de problemen door bijvoorbeeld schaalvragen. De informatie die verzameld wordt, dient zo concreet en gedetailleerd mogelijk te zijn. Er wordt een inschatting gemaakt van hoeverre de gezinsleden veiligheid en vooruitgang ervaren. Hierdoor kan een duidelijke vergelijking geformuleerd worden.

6. Het maken van een beoordeling van de bereidheid, het vertrouwen en de capaciteiten van het gezin.

Hierdoor kan de hulpverlener meten wat de bereidheid en het vermogen van het gezin is om plannen uit te voeren alvorens te proberen die te realiseren. Wanneer ideeën en doelstelling van het gezin zelf terugkomen in het plan van aanpak, zal het gezin meer bereid zijn om te werken naar verandering toe. De bereidheid om mee te werken of net niet kan een aangeving zijn van veiligheid of onveiligheid.

Technieken van oplossingsgericht werken/signalen van veiligheid

Binnen het oplossingsgericht werken en de theorie van signalen van veiligheid zijn er enkele basistechnieken die gebruikt worden. Deze technieken worden altijd gebruikt met de basishoudingen van het oplossingsgerichte in het achterhoofd. In dit eindwerk omschrijf ik de belangrijkste technieken die er binnen de consulentenwerking en binnen het project met de Wiekslag worden aangehaald. Het raamwerk binnen Jongerenwelzijn momenteel is het kolommenmodel. Binnen het gebruik van het kolommenmodel komen de verschillende andere technieken aan bod die ik verder bespreek. Voorts bespreek ik ook nog de oplossingsgerichte flowchart, die ook als methodiek wordt aangereikt binnen de consulentenwerking.

Het 3/5-kolommenmodel - framework Signs of Safety ^{1 2}

Samen met het gezin, de hulpverlening en de consulent wordt een raamwerk neergezet. Dit bestaat uit 3 of 5 kolommen. Hierin bespreken we eerst de zorgen van de cliënt. Concreet wordt het waar, wanneer en het hoe geformuleerd met betrekking tot deze zorgen en de eventuele onveiligheid. Er wordt gepolst naar de feiten ten opzichte van de onveiligheid. Het framework van het kolommenmodel is terug te vinden in de bijlagen.

Vervolgens gaan we dieper in over wat er goed loopt binnen het gezin. De sterke punten en de hulpbronnen worden aangekaart. De hulpverlener vraagt naar uitzonderingen en gaat concreet in op de feiten rond deze krachten. Ook het netwerk wordt betrokken binnen deze kolom.

Hierna gaan we op zoek naar de doelen: wat dient er nog te gebeuren? De doelen van de instelling/voorziening, de doelen van de cliënt en de verwachtingen met betrekking tot veiligheid worden in kaart gesteld. Ideeën, wensen, oplossingen en plannen worden concreet opgeschreven binnen deze kolom. Ook de betrokken hulpverlening wordt in kaart gebracht.

Voorbeelden van de vragen die we kunnen stellen binnen elke kolom, kan je terugvinden in de bijlagen. Deze zijn uitgeschreven door Paludanus Rob en Volkens Alfred vanuit de voorziening VraagKracht. Zij creëerden een waaier rond het oplossingsgericht werken met

¹ PARKERS, S. *Partnering for safety*. Aspirations Consultancy. 2012

² ROZEBOOM, P. & TIMMER, M. Signs of Safety methoden. (<http://www.signalenvanveiligheid.nl>)

het driekolommenmodel, waarin concreet wordt uitgewerkt hoe een hulpverlener hiermee aan de slag kan gaan.

Aan dit concreet model wordt ook altijd een veiligheidsschaal gelinkt, om een concreet cijfer te plakken op de veiligheid van het kind.

Het kolommenmodel is altijd een techniek voor het hier en nu. We trachten het verleden zo veel mogelijk achter ons te laten en te kijken naar de toekomst. Het model kan gebruikt worden om een concreet beginbeeld te krijgen, maar ook als evaluatietechniek.

Valkuilen en tips in het werken met het 3 kolommenmodel ¹

Er zijn echter ook enkele valkuilen van het kolommenmodel. Zo kunnen vage boodschappen bijvoorbeeld op meerdere manieren geïnterpreteerd worden. De hulpverlener kan dit aanpakken door bijvoorbeeld door te vragen op details, ondubbelzinnigheden na te streven, om meer uitleg vragen, concrete voorbeelden te vragen of een duidelijke concrete vraagstelling te hanteren.

Een andere valkuil van het kolommenmodel kan zijn dat er verschillende visies van de gezinsleden zijn omtrent de zorgen en de sterke kanten. De hulpverlener kan zich dan focussen op waar men het over eens is of na te vragen wat er eerst dient te gebeuren om de veiligheid te waarborgen. Vervolgens kan men het deel bevragen waar het cliëntsysteem het niet over eens is of de rol van het netwerk omschrijven.

Wanneer één partij niet volledig meewerkt, kan de hulpverlener ervoor zorgen dat over alle betrokkenen een positief element wordt aangehaald. De hulpverlener dient specifiek en concreet te werk te gaan en systematisch met het model aan de slag te gaan. Wanneer de hulpverlener een empathische houding aanneemt en zich meervoudig partijdig opstelt, wordt er ook gewerkt aan de betrokkenheid van alle partijen.

Bij negatieve uitspraken van ouders, kan de hulpverlener doorvragen naar wat er achter de negativisme schuilt. Is er bijvoorbeeld sprake van wantrouwen in de hulpverlening? Is de hulpvrager wanhopig? De hulpverlener legt de focus op het vertrouwen en tracht een sfeer te creëren waar hoop een centrale plaats inneemt.

Een andere valkuil kan zijn dat kleine praktische problemen benoemd worden, maar men niet durft te kijken naar de ruimere context waarin deze problemen ontstaan. De

¹ Sulkers, E.

hulpverlener kan bijgevolg onderzoeken of er sprake is van een incident of van een herhalend patroon. Is er sprake van een beperking of een probleem? De hulpverlener kan bevragen hoe het komt dat dit probleem steeds opnieuw opduikt.

De laatste belangrijke valkuil van het kolommenmodel is dat de focus op veiligheid van kinderen uit het oog wordt verloren en de hulpverlener zich te veel focust op de negatieve sfeer van de ouders (tegen anderen). De hulpverlener dient bijgevolg steeds terug te keren naar het thema veiligheid. Een mogelijk hulpmiddel kan zijn dat het effect van het handelen van de ouders op de veiligheid van de kinderen besproken wordt en eventuele nadelige gevolgen in kaart worden gebracht.

Het huis van de toekomst ¹

Dit is een model waarbij je als eerste stap in het proces het doel uitlegt aan de familie. Het helpt de ouders te begrijpen wat de professionals verwachten dat er moet gebeuren, opdat het kind veilig is. Er wordt een groot stuk papier op tafel gelegd, waarop de buitenkant van een huis getekend wordt. Het visueel maken kan helpen ten opzichte van een defensieve houding van ouders. Met behulp van een soortgelijke wondervraag wordt gepolst naar de verwachtingen van de ouders. Vervolgens wordt de situatie uitgedetailleerd. De focus van het 'Huis van de toekomst' ligt altijd op de veiligheid van de kinderen. In de bijlage vinden we een voorbeeld van een 'Huis van de toekomst' terug. Deze methodiek kan gelinkt worden aan het 5-kolommenmodel.

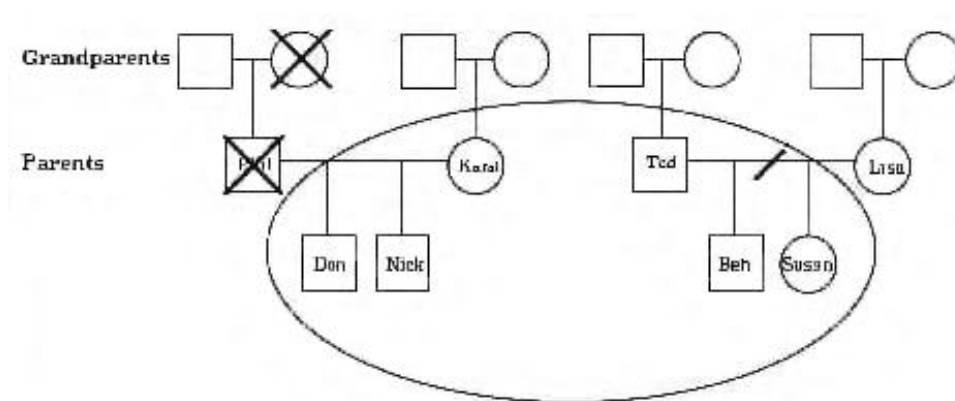
Het genogram: de gezinsgeschiedenis ²

Een genogram tracht de gezinsgeschiedenis in kaart te brengen door middel van het visueel maken van coalities, verbintenissen, grote gebeurtenissen, keerpunten, enzovoort. Alles wat belangrijk is voor de cliënt en wat een bepaalde invloed kon/kan hebben wordt in kaart gebracht. Het maken van een genogram kan helpen om huidige problemen in een context te plaatsen. Het kan ook 'verborgen onderwerpen' aan het licht doen laten komen. Het kan een hulpmiddel zijn om de cliënt nieuwsgierig te maken naar zichzelf, zijn problemen en de samenhang hiervan. Het genogram kan belangrijke patronen aan het licht brengen. Het is een visuele kaart van de gezinsgeschiedenis van de cliënt. Het verhaal rond het genogram wordt telkens geconstrueerd en is veranderbaar. Het is geen eenduidig gegeven op zichzelf. Er zijn verschillende hulpmiddelen om een genogram op te stellen.

¹ PARKERS, S. *Partnering for safety*. Aspirations Consultancy. 2012

² KIM BERG, I. *Ik wil mijn kind niet kwijt: samenwerken met ouders onder dwang van de kindbescherming. Praktische richtlijnen voor de hulpverlening*. Haarlem: Uitgeverij de Toorts. 2002.

Een voorbeeld van een genogram:

Oplossingsgerichte vragen - taalvaardigheid

Schaalvragen of cijfervragen ¹

Schaalvragen zijn een middel tot verandering. Deze laat de cliënt toe om zijn eigen situatie te meten, in te schatten, te vergelijken en te evalueren. Het kan de cliënt een visueel hulpmiddel bieden om de benodigde inspanning vast te stellen die hij zal moeten leveren. De schaalvragen worden als volgt geformuleerd:

'Op een schaal van 0 tot 10, waarbij 10 betekent dat je leven perfect loopt en 0 betekent dat dit de slechtste periode ooit is, waar zou jij jezelf scoren?'

Vervolgens kunnen we bijvragen stellen die vragen naar de boodschap van het aangegeven cijfer. Er kan ook gevraagd worden naar welke verandering er nodig zou zijn om naar een hoger cijfer te gaan.

Uitzonderingsvragen

Geen enkel probleem doet zich onophoudelijk voor. Dit is een uitgangspunt van de oplossingsgerichte methode. Er zijn steeds momenten waarop het probleem zich niet voordeed. Als cliënt een vroeger succes kunnen aanhalen, kan met dit voormalig succes proberen te herhalen. Het ontdekken van deze uitzonderingen kan dus leiden tot een positieve gedragsverandering.

Voorbeelden van uitzonderingsvragen kunnen zijn:

- *Is de situatie altijd zo geweest of ging het ook eens beter? En wat deed je toen?*
- *Wanneer is het probleem er minder of niet aanwezig? Wat doe je dan anders dan je nu doet?*
- *Hoe zouden anderen jouw gedrag omschrijven? Merken zij verandering?*

¹ KIM BERG, I. & DOLAN, Y. *De praktijk van oplossingen: gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgericht gesprekstherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V., 2002.

Complimenteren = interveniëren ¹

Het geven van complimenten is een essentieel onderdeel van het oplossingsgericht denken. Hierdoor kan de hulpverlener dingen erkennen die goed lopen bij de cliënt. Het zoeken naar kleine successen benadrukken vaak dat er nog positieve intenties aanwezig zijn bij de cliënt. Complimenten ondersteunen cliënten, ze moedigen de cliënt aan. Het geeft hen de vrijheid om te veranderen en biedt hen mogelijkheden om een nieuwe aanpak te hanteren.

De wondervraag ²

Deze methodiek stelt de cliënt in staat zijn voorkeuren over resultaten te ontwikkelen en te beschrijven. De cliënt kan aangeven wat hij wilt veranderen of wat voor hem zou moeten gebeuren zodat zijn leven een positieve wending kan krijgen. De wondervraag kan in verschillende vormen bevroegd worden. Een voorbeeld:

'Stel dat als je vanavond gaat slapen, en je je ogen sluit, er een wonder zich voordoet. Je weet hier echter niets van. Wanneer je wakker wordt, en je beneden je koffie drinkt, zijn alle problemen opgelost. Wat zal er die ochtend anders zijn? Waaraan zal je merken dat je problemen verdwenen zijn?'

Door de wondervraag te stellen kan de cliënt reflecteren over de nodige veranderingen. De hulpverlener kan hierop verder bouwen door kleine, haalbare doelstellingen op te stellen die in overeenkomst staan van de wondervraag.

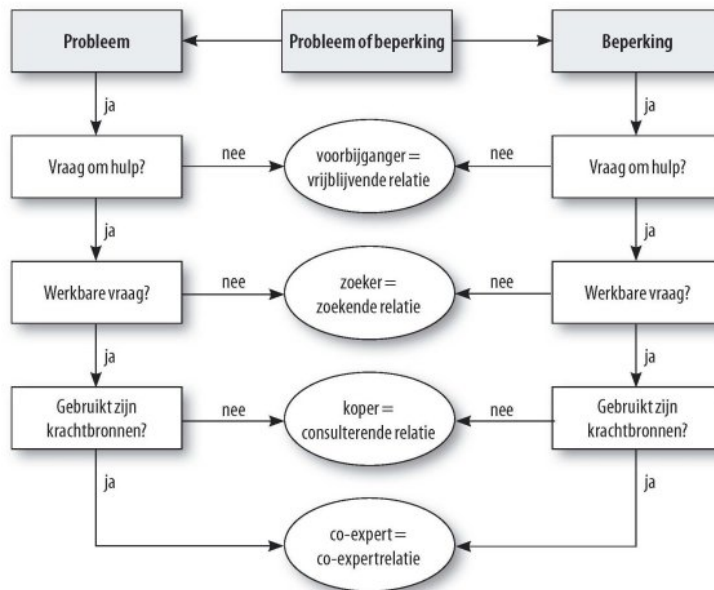
De oplossingsgericht flowchart ³

De oplossingsgerichte flowchart is een werkvorm om de relatie te beschrijven tussen de cliënt en de hulpverlener. De flowchart is geen instrument om een oordeel te vellen over de kwaliteit van de relatie, maar eerder een aanduiding om voor ogen te houden welke de meeste efficiënte interventies zijn voor de situatie op dat moment. De flowchart onderscheidt vier cliëntposities, namelijk de bezoeker, de klager, de klant en de co-expert.

¹ KIM BERG, I. & DOLAN, Y. *De praktijk van oplossingen: gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgericht gesprekstherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V., 2002.

² KIM BERG, I. & DOLAN, Y. *De praktijk van oplossingen: gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgericht gesprekstherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V., 2002.

³ BANNINK, F. *Oplossingsgerichte vragen: handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Harcourt, 2006.

(http://www.oplossingsgerichtwerkeninhetonderwijs.nl/figuren/oplossingsgerichte_flowchart)

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een probleem en een beperking. Wanneer er geen oplossing denkbaar is, zoals bijvoorbeeld bij chronische handicaps, is er geen sprake van een probleem. We spreken dan van een beperking. Bij een probleem is er altijd een denkbare oplossing aanwezig.

Bijgevolg bekijkt de oplossingsgerichte flowchart of er bij de cliënt een hulpvraag aanwezig is. Wanneer dit niet het geval is, spreken we van een bezoeker. De relatie blijft dan vrijblijvend. Zolang de cliënt geen mandaat geeft om de hulpverlening op te starten, is samenwerken vrij moeilijk.

We dienen ons dan verder in te zetten op de samenwerkingsrelatie, door een context te scheppen waarin het formuleren van een hulpvraag mogelijk wordt. We stellen bijgevolg vragen die de mogelijkheid bieden om een hulpvraag te creëren. In het boek van Frederike Bannink staan verschillende voorbeelden over vragen die specifiek ingaan op het type van relatie. Deze kan u ook terugvinden in de bijlagen.

Vervolgens wordt er bekeken of de hulpvraag die de cliënt stelt werkbaar is. Wanneer deze niet werkbaar is, wordt de cliënt omschreven als een klager en is er sprake van een zoekende relatie. We dienen het zoekgedrag van de cliënt in deze situaties positief te bekrachtigen en hoop wekken dat verandering mogelijk is. We zoeken naar uitzonderingen op de probleemsituatie en we maken deze concreet.

Een laatste vraag die gesteld wordt is of de cliënt beschikt over resources. De consulterende relatie typeert dat de cliënt een hulpvraag heeft met 1 of meerdere werkbare doelen. Hij weet echter niet hoe hij deze moet bereiken en welke hulpbronnen hij hiervoor dient in te schakelen. De cliënt wordt dan omschreven als een klant. Hij ziet zichzelf als een deel van de oplossing en werkt samen met de hulpverlening mee. Het succes is echter wisselend, De cliënt, samen met de hulpverlener, trachten de strategieën en hulpbronnen in kaart te brengen.

Wanneer een cliënt weet welke hulpverlening hij moet aanspreken en deze kan gebruiken, spreken we van een werkrelatie waarin de cliënt een co-expert is. De hulpverlener vervult dan een coachende en aanmoedigende functie.

De oplossingsgerichte flow-chart en de bijhorende vragen om over te schakelen binnen de verschillende werkrelaties kan U terugvinden in de bijlagen.

De bezoekersrelatie¹

De bezoeker is een cliënt die is doorverwezen door een andere. Dit kan bijvoorbeeld door een rechter, een partner, de school, enzovoort. De bezoeker geeft zelf aan geen problemen te hebben om aan te werken. Er is dus geen sprake van een hulpvraag. Er worden bezorgdheden geuit door zijn omgeving, maar er is geen intrinsieke motivatie tot verandering van eigen gedrag. De professional kan proberen een context te schetsen waarin er wordt gezocht naar een hulpvraag. Hier kan samen uitgezocht worden wat de cliënt wilt bereiken met de samenwerkingsrelatie en in hoeverre hij bereid is samen te werken met de professional.

Richtlijnen:

- Er wordt uitgegaan van het feit dat de cliënt goede redenen heeft om te denken en zich te gedragen zoals hij dat doet. Een onvrijwillige cliënt zit vaak in verdediging (aangezien het niet zijn eigen idee was om naar de voorziening te komen).
- Bevraag de cliënt naar zijn noden of naar wat hij wenselijk vindt en accepteer zijn antwoord.
- Erken de cliënt voor het feit dat hij liever niet bij u zit.

¹ BANNINK, F. *Oplossingsgerichte vragen: handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Harcourt, 2006.

De klager ¹

De cliënt kan wel informatie geven over het probleem, er is sprake van lijdensdruk en een hulpvraag, maar de cliënt ziet zichzelf niet als een deel van het probleem en/of van de oplossing. Hij wijt de schuld van zijn probleem op anderen, iets wat buiten zichzelf ligt. De ander moet veranderen, niet hij. De cliënt mist de motivatie om het eigen gedrag te veranderen.

Richtlijnen:

- De professional maakt duidelijk dat hij de lijdensweg van de cliënt opmerkt.
- Er wordt gevraagd naar momenten waarop 'het probleem' zich niet voordeed.
- Er kan ook gevraagd worden waar de cliënt naartoe streeft, of wat hij anders zou willen doen. We richten onze aandacht meer op de doelstellingen en de oplossingen, dan op het probleem zelf.

De klant

De klant ziet zichzelf wel als een onderdeel van het probleem en/of de oplossing. Er is een hulpvraag aanwezig en de klant is gemotiveerd om aan zijn eigen gedrag te werken. De uitdaging voor de professional ligt in de mogelijkheid om de motivatie te vergroten. (Bannink, F. 2006) *Voor elk van deze soort specifieke cliënten bestaat er een vragenlijst. Deze vindt U terug in de bijlage.*

¹ BANNINK, F. *Oplossingsgerichte vragen: handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Harcourt, 2006.

Het belang van bewuste taalvaardigheid ¹

Het oplossingsgericht werken gaat hand in hand met een bewust omgang van taalgebruik en methodieken. Er zijn verschillende bruikbare taalvaardigheden die de hulpverlener kan toepassen als hulpmiddel. Ten eerste is er de houding van 'niet-weten'. Hierdoor zal de hulpverlener nieuwsgierig overkomen en met een luisterend open oor voor de cliënt openstaan.

Vervolgens kan de hulpverlener karakteristieke woorden gebruiken om vragen te formuleren. Binnen de oplossingsgerichte methode wordt er veel gebruik gemaakt van het beginwoord 'Stel'. Bijvoorbeeld, stel dat uw frustratie weg zou zijn, wat dan? Een andere karakteristiek woord dat vaak toegepast wordt is 'verschil'. Welk verschil zou dit maken? Zou u het verschil opmerken?

Vervolgens zijn relatievragen een handig middel om te komen tot werkbaarheid. Er wordt gepolst naar de mening van een belangrijke andere: wat zou hij/zij over de situatie vinden?

De hulpverlener gebruikt tentatief, voorzichtig taalgebruik. Voorts wordt de 'waarom'-vraag niet gebruikt, omdat deze negatief en vijandig kan overkomen. De hulpverlener kan bijvoorbeeld wel vragen hoe het komt dat ...

Complimenteren blijft een belangrijk aspect binnen het oplossingsgerichte. Het helpt de cliënten inzien dat wat ze doen het verwezenlijken van hun doelen zal bevorderen. Een direct compliment zegt iets over een positieve eigenschap van de cliënt. Een impliciet compliment zet de cliënt aan om het positieve te zoeken in zijn situatie, bijvoorbeeld beoordeelt door anderen.

¹ SULKERS, E. *Oplossingsgerichte vragen*.

Wanneer het niet meer vrijwillig kan^{1 2}

Binnen de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulp verloopt de hulpverlening niet meer vrijwillig. Cliënten worden verplicht gesprekken aan te gaan met consulenten en mee te werken aan een hulpverleningsplan. Dit betekent echter niet dat er geen sprake kan zijn van een samenwerkingsrelatie.

Een belangrijke factor binnen de gedwongen hulpverlening kan de vertrouwelijkheid zijn. De consulent dient duidelijk af te bakenen welke informatie er wordt gebruikt, wat de rechten zijn van de cliënt, wie het dossier kan/mag inkijken, enzovoort.

Een belangrijke basishouding die de consulent dient in te nemen is een houding van nieuwsgierigheid, die niet geleid wordt door vooroordelen. De consulent is oprecht geïnteresseerd voor de levenssituatie van de cliënt. Er wordt vervolgens uitgezocht wat en wie de cliënt belangrijk vindt en waartoe hij bereid is.

Vervolgens kijkt de consulent naar welke mogelijkheden de cliënt bezit, waarbij er eerst wordt gekeken naar wat al goed gaat. De consulent onderzoekt de talenten en vaardigheden om verder te bouwen naar gewenste veranderingen. Hierbij toont de consulent een respectvolle houding ten opzichte van de cliënt, waardoor de blokkades van de cliënt minder zullen worden. Voorts wordt er gekeken naar de bereidheid van de cliënt. Wanneer hij iets persoonlijk belangrijk vindt, zal de cliënt meer geneigd zijn om veranderingen aan te gaan.

¹ SULKERS, E. *Oplossingsgerichte vragen*.

² TURNELL, A. & ESSEX, S. *Als er 'niets aan de hand' is: een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2010.

DEEL 3: PRAKTIJKSTUDIE

Om de oplossingsgerichte methode in praktijk te evalueren gebruikte ik verschillende handvaten. Ten eerste nam ik verschillende enquêtes af met consulenten van de Sociale Diensten Gerechtelijke Jeugdhulp Tongeren en Hasselt en met consulenten van het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp Tongeren en Hasselt. Zo trachtte ik de meningen en input van verschillende consulenten te verwerken met betrekking tot het oplossingsgericht werken. Vervolgens gebruikte ik ook het samenwerkingsproject tussen Jongerenwelzijn en de Wiekslag als input voor mijn eindwerk. De verschillende interviews bieden ook enkele concrete handvaten over de visie van zowel consulenten als hulpverleners. Voorts interviewde ik ook Wim Braamse, een trainer en coach van de oplossingsgerichte methode. Het volledige interview is terug te vinden in de bijlagen. Hij begeleidt tevens ook de interview-sessies van het samenwerkingsmodel tussen de Wiekslag en Jongerenwelzijn. Een verdere toelichting van dit project volgt verder.

ENQUÊTES CONSULENTEN

In het kader van het eindwerk rond oplossingsgericht werken, bevroeg ik enkele consulenten binnen Jongerenwelzijn. Ik betrok zowel consulenten van de Jeugdrechtbank als het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp in verschillende arrondissementen. De lege en ingevulde enquêtes kan U terugvinden in de bijlagen.

Resultaten enquêtes

Krachten van de oplossingsgerichte methodieken

- De cliëntsituatie wordt concreet in beeld gebracht. De oplossingsgerichte technieken helpen om een overzicht te bewaren van de gezinssituatie.
- De situatie van het cliëntsysteem wordt visueel gemaakt.
- De verwachtingen van de cliënt worden duidelijk en concreet geformuleerd.
- Er ontstaat een mogelijkheid om verschillen tussen de doelstellingen op te zoeken en te evalueren. De consulent kan bijgevolg kijken of er een verschil is tussen het perspectief van de cliënt, de hulpverlener en/of de consulent. Er kan bijgevolg gemeten worden of deze doelstellingen realistisch zijn of niet.
- De cliënt wordt gevraagd om mee te denken. Hij is bijgevolg meer betrokken en geëngageerd om te werken voor de doelen die vooropgesteld worden.
- De veiligheid wordt op een objectievere manier ingeschat.

- Er wordt niet enkel gefocust op de zorgen, maar er wordt ook stilgestaan bij de krachten van de cliënt.
- Niet enkel focussen op zorgen, maar ook stilstaan bij de krachten.
- Er wordt emancipatorisch gewerkt. Dit wil zeggen dat de cliënt aan het stuur wordt gezet van zijn eigen verhaal.

Krachten van het vijfkolommenmodel

- Het vijfkolommenmodel helpt om een overzicht te bewaren. Het schept een concrete duidelijkheid voor alle betrokken partijen.
- De cliënt wordt betrokken in het opstellen van het kolommenmodel, waardoor hij het gevoel heeft mee te bepalen over hoe het hulpverleningsprogramma eruit ziet. Hij voelt zich hierdoor ook meer begrepen.
- Er kan zeer concreet overlopen worden of de doelen behaald zijn of niet, en wat er nog moet gebeuren om deze doelen te bereiken. De doelen worden duidelijk en concreet op papier geformuleerd. Er kan hierdoor meer concreet naar een doel toe gewerkt worden, samen met de cliënt.
- Het is een concreet en makkelijk hanteerbaar model. Het maakt een overzicht voor de betrokken partijen zeer visueel.
- De partijen worden verplicht om te kijken naar het heden en naar de krachten. Dit zorgt ervoor dat we niet blijven vasthangen in het verleden.
- De betrokken partijen kunnen altijd terugkeren naar het vijfkolommenmodel en vervolgens doelen afvinken of zorgen omzetten naar krachten.
- De consulent kan het model makkelijk overdragen naar een BMO in DoMiNo.
- Cliënten leren zelf nadenken.
- Het is een werkbaar en herkenbaar instrument voor zowel cliënt als hulpverlener als consulent.

Zorgen van het vijfkolommenmodel

- Zowel de consulent, als de Jeugdrechter, missen vaak de inhoud van het verhaal, de nuance.
- De verslaggeving is zeer beknopt aan de hand van het vijfkolommenmodel, het is niet altijd even duidelijk. Bij overname van dossiers kan er bijvoorbeeld belangrijke informatie gemist worden.
- De consulent mist de procesomschrijving. Er worden weinig voorbeelden geschetst over hoe de hulpverlening loopt, wat er goed gaat, welke doelen en op welke manier deze bereikt zijn, ...

Krachten van de samenwerkingsrelatie binnen de driehoek consulent, hulpverlener en cliënt

- Een belangrijk aspect binnen de driehoek is dat er wederzijds respect is voor alle betrokken partijen. Door transparant te werken verloopt dit aspect zeer goed. Er zijn geen verborgen agenda's en er is sprake van een open en eerlijke communicatie.
- Er is meer duidelijkheid omtrent de verwachtingen die de verschillende partijen stellen, waardoor de communicatie vlotter verloopt.
- Cliënten hebben het gevoel dat ze meedenken en mee bepalen hoe een hulpverleningsproces er zal uitzien. Er is bijgevolg meer inzet en motivatie van de cliënten. Cliënten voelen zich beter begrepen.
- Een belangrijk punt is dat het positieve benoemd wordt om cliënten te stimuleren.
- Er wordt samen nagedacht over de doelformulering, waardoor er een strikt en duidelijk kader ontstaat tussen alle partijen.
- De samenwerkingsrelatie wordt zeer concreet en doelgericht.

Zorgen van de samenwerkingsrelatie

- Het is belangrijk dat alle partijen elkaar blijven informeren en een regelmatig contact onderhouden.
- Er dienen duidelijke en concrete afspraken gemaakt te worden over de verwachtingen van de partijen.
- Het helpt om verslagen regelmatig door te sturen en te bellen na een overleg. Zo blijven alle partijen op de hoogte van het hulpverleningsprogramma.
- Consulents geven aan dat ze graag ook de positieve elementen van een hulpverleningsproces horen.
- Er dient een duidelijk zicht te zijn op de rolverdeling.
- De tijdsdruk en caseload van de consulents zorgt ervoor dat het niet altijd mogelijk is om veel contact te realiseren.

Conclusie enquêtes consulenten

Over het algemeen wordt de oplossingsgerichte methode bij de consulenten warm onthaald. Het concrete, duidelijke kader wat het oplossingsgerichte schetst vormt een visueel en transparant beeld over de cliëntsituatie. Consulenten halen ook aan dat het positieve meer benoemd wordt, en dat ze niet blijven vasthangen in het verleden. Dit schetst een werkbaar model, waarmee zowel de consulenten, de cliënten als de hulpverleners mee aan de slag kunnen gaan.

Omdat de doelen en verwachtingen van elke partij concreet opgeschreven worden en iedereen weet wat er van hem verwacht wordt, lijkt de samenwerking binnen de driehoek vlotter te verlopen. De open en eerlijke communicatie zorgt voor goede werksfeer.

Bovendien wordt de cliënt meer betrokken in het hulpverleningsproces en wordt hij aan het stuur gezet van zijn eigen verhaal. Dit zorgt dat de cliënt meer engagement en betrokkenheid toont ten opzichte van de hulpverlening.

De consulenten missen echter nog een deel verhaallijn in de verslaggeving. Vaak blijft deze voor hun aan de hand van het vijfkolommenmodel te beknopt, waardoor ze een bepaalde nuance missen. Hiermee bedoelen consulenten praktische voorbeelden over hoe de hulpverlening loopt, de geschiedenis van de cliënt, het hele verhaal, enzovoort. De consulenten geven ook aan dat ze ook graag de positieve elementen van het proces graag horen in bijvoorbeeld de mailtjes die ze krijgen.

Naar communicatie toe blijft het belangrijk dat alle partijen voldoende betrokken worden in het proces en dat er altijd sprake is van open en eerlijke communicatie.

SAMENWERKINGSPROJECT JONGERENWELZIJN - WIEKSLAG

Het project van Jongerenwelzijn rond oplossingsgericht werken is een samenwerkingsproject met de Wiekslag, Jongerenwelzijn en JOP. Ook Daidalos werkte in de voorbereidingsfase mee aan het project. De trekkers van het project zijn De Wiekslag met het ITP-model als focus en Jongerenwelzijn met signalen van veiligheid als focus. De voorzieningen die worden aangehaald worden kort omschreven in de bijlagen.

Het doel van het project is een gemeenschappelijk doel, namelijk een kwalitatieve verbetering voor samenwerking met alle partijen binnen de driehoek cliënt-verwijzer-begeleider. Er wordt getracht een betere hulpverlening uit te bouwen waarin welzijn en veiligheid centraal staan.

Beide partijen vertrekken vanuit hetzelfde model. Dit betekent dat ze de basishoudingen van het oplossingsgerichte als uitgangspunten hanteren. Er worden vastliggende methodieken besproken. Als technieken worden hulpmiddelen ingeschakeld als het 3/5 kolommenmodel, schaalvragen, de bezoeker/klager/klant relatie, het veiligheidsplan, enzovoort.

Het project vindt volgende aspecten belangrijk: de meetbaarheid van het project, namelijk kritische succesfactoren bepalen, een maximale participatie van alle partijen en een minimale werklast voor de medewerkers.

Uitgangspunten start samenwerkingsproject

Er werden verschillende uitgangspunten voor het project opgesteld met richtlijnen waar de verschillende partijen naartoe wilden bij aanvang:

- De cliënt dient aan het stuur te staan van de inhoud binnen een gesprek, de hulpverlener en/of de verwijzer dient aan het stuur van het proces te zitten. Met de inhoud wordt bedoeld het verhaal dat de cliënt vertelt. Het proces gaat over het hulpverleningsprogramma dat opgesteld wordt voor en samen met de cliënt.
- Er dient uitgegaan te worden van de houding dat cliënten minimaal "klagers" zijn en om hulp vragen.
- Voorts is het belangrijk dat er een bepaalde band is tussen de cliënt, de verwijzer en de hulpverlener.
- Het dient voor alle 3 partijen duidelijk te zijn welke de verwachtingen, de doelen en de manier van samenwerking is.

- Er worden op voorhand afspraken gemaakt over wanneer de hulpverlening kan stoppen of over wanneer andere stappen nodig zijn.
- Indien andere stappen gezet dienen te worden, vindt er een overleg plaats.
- Er worden afspraken gemaakt rond het tijdstip en de situatie waarin alle partijen weer rond te tafel komen te zitten.
- Alle partijen worden betrokken in het volledig proces, zowel de goede als de slechte momenten.
- Er zijn duidelijk afspraken rond rol- en taakverdeling.
- Er worden verschillende waarden gehanteerd zoals openheid, eerlijkheid, vertrouwen, engagement, begrip voor elkaar, doen wat we zeggen en zeggen wat we doen.
- De hulpverlener neemt een faciliterende en luisterende houding aan.
- Er zijn concrete afspraken rond het mandaat van de hulpverlener.
- Het thema veiligheid dient ten alle tijden centraal te staan.
- Er dient aandacht te zijn voor het bewaken van een blijvende verbinding met het netwerk.
- De maatschappij creëert een veilig kader waarbinnen er getracht wordt op zoek te gaan naar een evenwicht tussen acceptatie en de hulpverleningsvorm.
- Het proces dient ondersteund te worden naar een geëngageerd burgerschap.
- Voor Jongerenwelzijn geldt dat als er minder dossiers zijn, er meer contactmogelijkheden zijn.
- De voorziening verwacht dat er om de drie maanden rond de tafel gezeten wordt met de verschillende partijen.
- Doelen en verwachtingen moeten bij de start van een hulpverleningsproces duidelijk te zijn, zodat deze op een later tijdstip geëvalueerd kunnen worden. Verdere doelen of verwachtingen worden afgesproken.

Bij aanvang van het project werden enkele zorgen en krachten uitgezet die de trekkersgroep belangrijk achtten.

Zorgen	Krachten
Positie consulent in tussentijdse regie	Doelen/verwachtingen worden duidelijk gesteld
Wie legt moeilijke thema's op tafel?	Doelen samen geformuleerd
Rolverdeling is niet altijd duidelijk	1 persoon binnen de organisatie is het aanspreekpunt
Wie schat de veiligheid in?	Het hele team is op de hoogte van de

	situatie
Rolverdeling is niet altijd duidelijk	Alle partijen komen aan het woord
Taken/doelen niet altijd duidelijk	De consulent wordt betrokken
Mandaat van de hulpverlener	Afspraken rond info-uitwisseling: frequentie, verslag, ed.
Gebruik van het vakjargon	Openheid ten aanzien van de cliënt over contactname, inhoud verslag
Te grote afstand tussen verwijzer en cliëntstelsel	Engagement van collega/teamverantwoordelijke om te beslissen
Juistheid/tempo van informatieoverdracht	Voortrekkersgroep zit samen
Tempo van informatieoverdracht	Het helpt als er erkenning/herkenning is
Consulent is niet mee met realiteit omwille van snelle veranderingen	Alle vragen kunnen gesteld worden, er wordt bondig genoteerd
Hoe kan consulent toch blijven volgen?	Als het model goed ingevuld wordt, kan iedereen voldoende volgen. Wel belangrijk dat vermeld staat wat er voor gezorgd heeft dat doel bereikt is (belang van procesbeschrijving)
Verslaggeving is erg beperkt: zowel rond inhoud als proces	Concretisering helpt
Wat is de visie van HV in het kolommenmodel?	Voordeel als er reeds een blauwdruk van het kolommenmodel voorhanden is
Er wordt over de cliënt heen gesproken en verslag uitgewisseld	
Duidelijkheid voor alle betrokken partijen hoe er in de driehoek oplossingsgericht gewerkt wordt.	
We zijn nog geen expert in het doorvragen en alles goed in het 3/5 kolommenmodel te schrijven	
Wie vult wat wanneer in het kolommenmodel in en hoe wordt dit overgedragen?	

Het samenwerkingsmodel

Voortraject

Het samenwerkingsmodel begon met het voortraject. Hierin werd gezocht naar een gemeenschappelijk raamwerk om de informatie die voortkomt uit de oplossingsgericht gesprekken een plaats te geven. Dit raamwerk werd het 5-kolommenmodel.

Wanneer de Wiekslag een dossier krijgt toegewezen, is het een meerwaarde wanneer de betrokken consulent reeds oplossingsgericht te werk is gegaan met het cliëntensysteem. Binnen het vijfkolommenmodel kan de informatie uit deze gesprekken een plaats krijgen.

Tijdens de gesprekken van de consulent worden zorgen, krachten en uitzonderingen van de betrokken partijen geconcretiseerd. Zo krijgt elke partij een overzicht op de situatie van de cliënt. Dit geeft tevens ook meer zicht op elkaars standpunten. Het vaststellen van de doelen en de verwachtingen betekent dat elke partij concreet benoemd welk gedrag er in de plaats dient te komen. Tijdens het hulpverleningsproces staat het oplossingsgericht werken voortdurend centraal.

Het meest wenselijke in de samenwerkingsrelatie is dat het vijfkolommenmodel samen met de cliënt is ingevuld voor het intakegesprek (met de Wiekslag). Indien dit echter niet voorhanden is, wordt de beschikbare informatie voorafgaand aan de intake in het model ingevuld. Dit heeft als doelstelling om het denken in termen van zorgen-krachten/uitzonderingen-doelen/verwachtingen-eerste stappen te versterken.

Na de toewijzing (aan de Wiekslag) is er telefonisch contact tussen de verwijzer en de begeleider van de Wiekslag. In dit eerste gesprek worden praktische afspraken gemaakt rond de intake. Bovendien bespreekt de verwijzer met de begeleider in welke mate het vijfkolommenmodel reeds is ingevuld en hoe deze "blauwdruk" tijdens de intake op tafel gelegd zal worden.

De intake

Tijdens de intake wordt een korte voorstelling gedaan van alle aanwezigen en eventuele verontschuldigten. Het doel van de samenkomst wordt kort geformuleerd als: "een eerste kennismaking en het komen tot een partnerschap in werken naar oplossingen toe. Het middel hiertoe is het vijfkolommenmodel)."

Er volgt een korte voorstelling van de Wiekslag en zijn werkingsmodule. De (uitgebreide) voorstelling van de Wiekslag kan u terugvinden in de bijlagen.

Vervolgens vraagt de begeleider korte informatieve vragen. De consulent brengt het vijfkolommenmodel op tafel en kadert dit naar de verschillende partijen rond de tafel toe. De begeleider leidt het proces en bespreekt met de cliënt hoe hij de informatieoverdracht tot stand ziet komen. De begeleider concretiseert door middel van te vragen naar de zorgen en de krachten/uitzonderingen op deze zorgen. In de meest wenselijke situatie worden alle vragen door het gezin beantwoord en aangevuld door de verwijzer. De methodiek van de schaalvraag wordt kort toegelicht en de veiligheidsschaal wordt door alle partijen ingevuld. Hierdoor kan het thema veiligheid/welzijn inhoudelijk besproken worden.

Afronding van de intake

Er worden doelstelling geformuleerd (smart) waarin alle betrokkenen zich kunnen vinden. Tevens worden er afspraken vastgelegd rond de verdere planning en informatieoverdracht. De consulent benoemt tijdens de intake wat hij concreet verandert wenst te zien tegen de volgende evaluatie. Zo wordt het voor de begeleider duidelijk met welke opdracht hij van start dient te gaan. De datum van het volgend driehoeksoverleg wordt vastgelegd en er wordt afgesproken hoe iedereen betrokken en geïnformeerd blijft tijdens het proces. De schaalvraag, evaluatieschaal, de verslaggeving en het kolommenmodel worden ingevuld.

Tussentijds driehoeksoverleg:

Het tussentijds driehoeksoverleg wordt geleid door de afdelingscoördinator. Indien deze niet aanwezig kan zijn, zal de consulent bevragen waar de afgelopen periode aan gewerkt is. De begeleider legt het vijfkolommenmodel op tafel en er wordt besproken in welke mate de vooropgestelde doelen en verwachtingen reeds bereikt zijn.

De begeleider vult doorheen het gesprek het vijfkolommenmodel aan waar nodig. Het model is een weergave van het proces dat is afgelegd. De scores worden opnieuw ingevuld. Dit aspect worden bewaakt door diegene die het gesprek leidt.

Voorts wordt besproken welke verdere stappen nodig zijn. Indien mogelijk wordt er ook nagedacht over welke stappen er nog nodig zijn om de hulpverleningsvorm af te sluiten.

Intervisies

Tijdens de eerste supervisies lag het zwaartepunt bij het oplossingsgerichte proces rond de intake. Er werd bevestigd aan de verschillende partijen hoe de denkoefeningen en invulling van het vijfkolommenmodel verliepen. Voorts werd er bevestigd hoe de communicatie hieromtrent verliep binnen de driehoek.

De tweede supervisies hanteerden het oplossingsgerichte proces rond de verdere begeleiding. Hoe verliep het oplossingsgericht werken aan de doelstellingen en de communicatie hieromtrent binnen de driehoek.

Tijdens de verschillende supervisies bleef het belangrijk dat de samenwerking vanuit het oplossingsgericht denkkader centraal staat en dat het niet de bedoeling was om inhoudelijk op dossiers in te gaan.

In de bijlage is tevens de nota terug te vinden over de huidige situatie van het samenwerkingsproject.

Conclusies intervisies

Krachten en zorgen omtrent het proces

Zorgen	Krachten
De mogelijkheden van een cliënt worden wel eens onderschat.	De krachten van het cliëntsysteem komen meer op de voorgrond.
	Er ontstaat meer ruimte om te praten over de toekomst.
Er wordt veel belang gehecht aan taal en de manier waarop we vragen stellen. Er dient voortdurend geoefend te worden op de vaardigheden van het oplossingsgerichte.	Er is een gemeenschappelijke taal in het verwoorden van zorgen, krachten en doelen.
	De positie van de consulent komt duidelijk op de voorgrond.
Het blijft een zoektocht naar het verwoorden van de concrete niet-onderhandelbare doelen: hoe ziet veiligheid er concreet uit?	
	Een duidelijke rolverdeling zorgt ervoor dat de intake vlotter verloopt. De consulent is de eindregisseur over het thema veiligheid. De begeleider als ondersteuning voor het gezin om het veiliger te maken.
Het blijft belangrijk dat verwachtingen naar elkaar toe duidelijk gesteld worden. Een goede voorbereiding werkt beter.	

Krachten en zorgen omtrent het vijfkolommenmodel

Zorgen	Krachten
	Bij het weergeven van de zorgen worden de zorgen van alle betrokken partijen duidelijk geschetst.
	Er wordt meer focus gelegd op een oplossing. We richten ons meer naar het positieve in de cliënt. Dit werkt tevens ook activerend.
	Er wordt op een andere manier naar een cliëntstelsel gekeken.
De verslaggeving en de verhaallijn van de cliënt wordt te beknopt weergegeven.	Er is een uitdieping van zorgen en krachten. Dit maakt dat het makkelijker is om doelen op te stellen.
	Het kolommenmodel is zeer concreet en duidelijk. De consulent en de hulpverlening kunnen op één lijn werken en staan achter dezelfde doelstellingen.
	Er is sprake van open communicatie. Elke partij hoort hetzelfde verhaal.

DEEL 4: KRITISCHE REFLECTIE

Eigen ervaringen met het oplossingsgerichte werken

Als stagiaire van de Sociale Dienst van de Jeugdrechtbank van Tongeren trachtte ik oplossingsgericht te werk te gaan. Mijn onderzoek en studies naar het oplossingsgerichte was meer een verrijking van een onderzoek. Persoonlijk vind ik het oplossingsgerichte werken een methode die elke hulpverlener zou moeten proberen.

Wanneer ik zelf een gesprek voerde en op huisbezoek ging trachtte ik altijd oplossingsgericht te werk te gaan. Dit deed ik door de krachten binnen een gezin op te sporen. Ook de vergelijkende cijfervragen vond ik persoonlijk een meerwaarde. Het oplossingsgerichte benadrukt ook het positieve element binnen een gezin. In een milieu waar vaak niet meer gesproken wordt over krachten is dit vaak een meerwaarde. Het geeft gezinnen hoop op verbetering. Vaak is die hoop niet meer aanwezig binnen gezinnen die al veel ellende hebben meegemaakt.

De methodes die het oplossingsgerichte aanbieden, vormen een kader om zeer werkbaar en efficiënt aan de slag te gaan met een gezin. Ik merkte echter ook dat het niet haalbaar is om met elk gezin hier actief mee aan de slag te gaan. Sommige gezinnen vinden het zeer moeilijk om hun eigen krachten en zorgen te schetsen. Hier is dan vaak begeleiding en ondersteuning nodig. Toch merk ik dat het zijn effect heeft.

Ook bij het maken van verslagen ging ik oplossingsgericht te werk. Wanneer er een verslag gemaakt dient te worden voor een Jeugdrechter, worden de gegevens en informatie over een gezin ingevuld in het opvolgingssysteem DoMiNo. DoMiNo is zo opgesteld dat de consulent 'verplicht' oplossingsgericht te werk dient te gaan. Zo zijn er verschillende invulkaders voorzien waarin de consulent de zorgen, krachten en verwachtingen schetst van zichzelf als consulent, van de minderjarige en van de betrokkenen. Hierdoor leerde ik ook het oplossingsgerichte in de polsen te krijgen en ermee te werken.

ALGEMENE CONCLUSIE

In mijn onderzoek naar de werkbaarheid van het oplossingsgericht werken kwam ik verschillende krachten, als zorgen tegen. Ik trachtte een duidelijk beeld te scheppen over de werking van Jongerenwelzijn en haar oplossingsgerichte werken. Ook de samenwerking binnen de hulpverleningsdriehoek trachtte ik toe te lichten en te omschrijven.

Algemeen biedt het oplossingsgericht werken, met het vijfkolommenmodel als handvat, een concreet werkmodel waarin de leefsituatie van cliënten overzichtelijk geschetst wordt. Er wordt op een visuele wijze een duidelijk beeld gecreëerd over de verwachtingen van alle partijen. Het positieve aan het oplossingsgerichte is dat de cliënt mee betrokken wordt in het proces, zodat hij zelf een meerwaarde kan betekenen hierin. Er wordt bijgevolg emancipatorisch gewerkt. Het positieve element van het oplossingsgerichte en de focus op een oplossing zorgen ervoor dat alle partijen positiever zullen kijken naar een hulpverleningsproces.

De samenwerking binnen de driehoek (consulent – hulpverlener – cliënt) lijkt een meer duidelijke vorm aan te nemen. De partijen weten allemaal duidelijker wat er van wie verwacht wordt. Hierdoor verloopt de communicatie ook vlotter. Door de cliënt te betrekken in het proces lijkt hij meer gestimuleerd te zijn. Belangrijk hierbij blijft dat alle partijen elkaar respecteren en elkaar voldoende informeren. De duidelijke rolverdeling zorgt ervoor dat zowel intakes, als volgende gesprekken vlotter verlopen.

De uitdieping van zorgen en krachten maakt dat consulenten, als hulpverlener, als cliënten een vergelijking kunnen maken tussen beiden. Hierdoor kunnen doelen gemakkelijker gesteld worden en zijn de verwachtingen duidelijker naar alle partijen toe. Het concreet en duidelijk kader maakt dat alle partijen op één lijn werken en er sprake is van open communicatie.

De zorgen omtrent het oplossingsgericht denkkader voor de consulent, zowel de Jeugdrechter, zijn dat ze vaak de inhoud van het verhaal missen. Verslaggeving wordt hierdoor vaak beknopt. Het missen van de procesomschrijving is een herhalend patroon voor de consulenten. Ze willen graag weten wat er vroeger scheelde, maar ook hoe de hulpverlening er nu aan toe gaat. Hoe wordt er gewerkt met de cliënt? Hoe verloopt deze hulpverlening?

Het onderzoek: krachten en beperkingen

Voor mij was het zeer verhelderend en interessant om de werking van Jongerenwelzijn in een nieuw jeugdlandschap te schetsen. Op het begin van mijn stage was hier veel onduidelijkheid over. Als pas beginnende stagiaire binnen de bijzondere jeugdzorg kon ik niet meteen een concreet beeld schetsen hierover. Door onderzoek te doen naar de werking en informatie, brochures en decreten door te nemen werd het me stilaan duidelijk. Ik denk persoonlijk naar de toekomst toe dat dit ook een meerwaarde is. Ik hoop dat de lezer ook een duidelijk beeld krijgt door de gebundelde informatie omtrent Jongerenwelzijn.

In mijn onderzoek naar de werking van het oplossingsgerichte werken ondervond ik zowel krachten als beperkingen. De krachten van mijn onderzoek lagen in de grote inzetbaarheid van de consultants. Hun inbreng en engagement om tijd te maken om de enquêtes in te vullen zorgde voor een grote insteek van het eindwerk. Ook de interviews en de samenkomsten van het samenwerkingsproject waren voor mij een grote meerwaarde. Hier kon ik zeer veel input uithalen en de meningen van de consultants en de hulpverleners horen.

Het interview met Wim Braamse bracht me vooral helderheid op zijn visie omtrent het oplossingsgerichte. Zijn queeste om het oplossingsgerichte bekend te maken inspireerde me om nog meer onderzoek uit te voeren. Hij bracht me ook duidelijkheid over bepaalde aspecten. Zo legt hij zijn visie van de hulpverleningsdriehoek grondig uit. Dit schepte voor mij wel een duidelijk beeld.

Het theoretisch luik van het eindwerk was voor mij een grote uitdaging. Er is zoveel informatie ter hand, dat het niet altijd eenvoudig was om een beknopte versie hiervan weer te geven. Ik trachtte een zo beknopt, doch concreet beeld te schetsen over het oplossingsgericht werken. Naar verder onderzoek toe denk ik zeker dat hier nog meer informatie aan toegevoegd kan worden. Ook de verschillende technieken zijn in het eindwerk beknopt omschreven. Doch heeft elke techniek nog zijn bijzonderheden en kan hier nog veel over geschreven worden.

De beperking omtrent het samenwerkingsmodel was dat ik niet vanaf het begin van het traject aanwezig was. Het samenwerkingsmodel startte al voor dat ik mijn stage aanving. Daarom miste ik soms wel wat informatie. Dit maakte ook dat op het begin van eindwerk er veel op me af kwam. Hierdoor heb ik mezelf wat moeten bijbenen en trachtte ik op het

juiste spoor te komen. Ik denk dat als ik de start had meegemaakt, er misschien nog wel meer informatie aan te pas gekomen was. Ik heb echter wel getracht alle samenvattingen van de vorige interviews te lezen en door te nemen.

Vervolgens moest ik ook de keuze maken om me niet te veel te focussen op het samenwerkingsmodel, maar ook de grotere context van het oplossingsgerichte te zien. Ik wou niet enkel een samenvatting maken over het samenwerkingsmodel, maar wou ook mijn eigen input brengen aan het verhaal. Door de enquêtes af te nemen, het interview met Wim af te nemen en voldoende zoekwerk te leveren denk ik dat mijn input vergrootte. Het onderzoek naar het oplossingsgerichte vormde een deel van mijn karakter als hulpverlener en is voor mij persoonlijk zeker een meerwaarde (en dit niet enkel als hulpverlener).

Suggesties:

'Oefening baart kunst'

Aangezien consultants vaak een te beknopt verslag ervaren na het oplossingsgericht werken, is het misschien aangewezen om toch nog meer door te vragen. Het oplossingsgerichte zit vaak nog niet voldoende in de polsen van hulpverleners, waardoor bepaalde aspecten verloren gaan. Wanneer we blijven doorvragen, zullen we meer informatie vinden in de antwoorden van de cliënten. Er dient natuurlijk ook een open houding te zijn naar het oplossingsgerichte toe. Vaak is er nog enige terughoudendheid naar het model toe, waardoor dit niet volledig en effectief zal uitgevoerd worden.

'Levenslang leren'

Persoonlijk denk ik dat het belangrijk is dat je als hulpverlener beseft dat je kennis nooit helemaal volledig is. Daarom vind ik het belangrijk dat we onszelf blijven verdiepen in nieuwe methodes. Hierdoor zullen we als hulpverlener sterker staan en ons eigen manier van werken vinden. Binnen het oplossingsgerichte zijn verschillende stromingen die nog zeer interessant zijn. Wanneer we onszelf blijven verdiepen hierin, zullen we merken dat we het meer in de vingers krijgen. Wanneer we het oplossingsgerichte meer in de vingers krijgen, zal het proces ook gemakkelijker verlopen.

'Communiceren blijft belangrijk'

Ik denk dat open communicatie altijd een belangrijk aspect blijft binnen een hulpverleningsproces. Wanneer er een duidelijke, open communicatie is, zullen mensen weten wat er van elkaar verwacht wordt. Door elkaar ervaringen uit te wisselen omtrent het oplossingsgerichte werken, kunnen de consultants van elkaar leren hoe ze concreet aan de slag moeten gaan. Zo zijn de intervisies een zeer belangrijk hulpmiddel om te leren van elkaar. Zo kunnen er concrete voorbeelden aangehaald worden en kunnen consultants elkaar bijschaven in hun zoektocht naar het oplossingsgerichte.

'Diversiteit'

Momenteel wordt er binnen de voorziening erg gefocust op het vijfkolommenmodel. Het oplossingsgerichte omschrijft echter nog veel meer methodes om oplossingsgericht te werk te gaan. Deze methodes hebben ook elk hun meerwaarde en kunnen een betekenis geven aan het werk van de consultants. Persoonlijk vind ik de cijfervragen zeer nuttig. Deze worden al wel door sommige consultants gehanteerd, maar ik denk niet altijd op de juiste manier. Vaak houden consultants zich te veel vast aan een cijfer, waardoor de vraagstelling achter de cijfervragen vervaagd. Ook de oplossingsgerichte flowchart denk ik dat een meerwaarde zou kunnen betekenen. Zo blijft het dus belangrijk om divers te werk. Ook Wim Braamse haalt dit in zijn interview aan. Hoe meer technieken we bezitten, hoe beter.

BRONNENLIJST

Geschreven bronnen

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Brochure Decreet Integrale jeugdhulp. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Team Verwijzersbeleid. Jij en de jeugdrechtbank. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

BERX, E., *Welzijnsbeleid*. Hasselt, Pxl, 2013. (niet-gepubliceerde cursus)

BANNINK, F., *Oplossingsgerichte vragen: handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information B.V., 2006.

BANNINK, F. *Oplossingsgerichte vragen: handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Harcourt, 2006.

KIM BERG, I. & DOLAN, Y. *De praktijk van oplossingen: gevalsbeschrijvingen uit de oplossingsgericht gesprekstherapie*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V., 2002.

KIM BERG, I. *Ik wil mijn kind niet kwijt: samenwerken met ouders onder dwang van de kindbescherming. Praktische richtlijnen voor de hulpverlening*. Haarlem: Uitgeverij de Toorts. 2002.

KIM BERG, I. & Szabò, P. *Oplossingsgericht coachen*. Nederlands taalgebied: Uitgeverij Thema. 2005.

JACKSON, P. & McKergow, M. *Oplossingsgericht denken*. Vertaling van Nicholas Brealey Publishing. 2002

TURNELL, A. & EDWARDS, S. *Veilig opgroeien: de oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kindbescherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2009.

TURNELL, A. & ESSEX, S. *Als er 'niets aan de hand' is: een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 2010.

VAN DEN BRINK, E. *Zoek geen problemen maar oplossingen: een model voor een Oplossingsgerichte*. GGz. in: Sociale Psychiatrie juli 2007

VLAAMSE REGERING, Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de integrale jeugdhulp. Vlaanderen, Vlaamse Regering, 2014. (niet-gepubliceerde cursus)

Digitale bronnen

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Jongerenwelzijn: jong leven richting geven. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/>)

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Over ons: missie, visie, waarden. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/over-ons/missie-visie-waarden/>)

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Vlaams loket jeugdhulp. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/vlaams-loket-jeugdhulp/>)

AGENTSCHAP JONGERENWELZIJN, Private voorzieningen: experimenteel modulair kader. 2014 (<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/professionelen/private-voorzieningen/experimenteel-modulair-kader/>)

BARTELINK, C., Signs of Safety. 2010 (<http://www.nji.nl/nl/SignsOfSafety.pdf>)

ROZEBOOM, P. & TIMMER, M. Signs of Safety methoden. (<http://www.signalenvanveiligheid.nl>)